

รายงานการศึกษาเรื่อง
แม่หญิงขายตัวกับเอดส์ : ภาพสะท้อนคุณภาพชีวิตและปัญหาสังคมของเชียงใหม่

โดย
เบญจา อ่อนท้วม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ

โครงการเชียงใหม่ : จากปัจจุบันสู่อนาคต

เสนอต่อ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.)
มกราคม 2539

คำนำ	
สารบัญ	
สารบัญตารางและแผนภูมิ	
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเจริญรุ่งเรืองของเชียงใหม่ในอดีต	1
ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและปัญหา	2
เชียงใหม่กับการเปลี่ยนแปลง	4
พัฒนาการของการขายบริการทางเพศในล้านนา	5
บทที่ 2 แม่หญิงขายตัว : คุณค่าของผู้หญิงเหนือที่ตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง	17
เชียงใหม่ศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคเหนือกับธุรกิจบริการทางเพศ	17
รูปแบบของธุรกิจบริการทางเพศในจังหวัดเชียงใหม่	17
หญิงบริการในแหล่งบริการทางเพศและสภาพชีวิต	20
ปัจจัยที่ทำให้ “เพศพาณิชย์” เจริญรุ่งเรือง	22
ปัจจัยผลักดันของชุมชนชนบท	23
ปัจจัยดึงดูดของสถานประกอบการ	23
ปัจจัยเร่งจากสังคมภายนอก	24
บทที่ 3 แม่หญิงขายตัวกับเอดส์	29
การแพร่ระบาดของโรคเอดส์	29
เอดส์กับหญิงบริการทางเพศ	31
สถานการณ์เอดส์ในเชียงใหม่	33
บทที่ 4 แม่หญิงขายตัวกับเอดส์ : ภาพสะท้อนคุณภาพชีวิตและปัญหาสังคมในเชียงใหม่	44
กฎหมายและนโยบายของรัฐต่อธุรกิจบริการทางเพศ	46
บทที่ 5 บทสรุปและวิเคราะห์	51
บรรณานุกรม	62
ประวัติผู้เขียน	68

สารบัญตารางและแผนภูมิ

		หน้า
ตารางที่ 1	จำนวนผู้ค้าประเวณีทั่วประเทศ พ.ศ. 2525-พ.ศ.2535	13
ตารางที่ 2	จำนวนสถานบริการทางเพศแบบแอบแฝงในจังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ.2517-2534	14
ตารางที่ 3	จำนวนแหล่งบริการทางเพศและจำนวนหญิงขายบริการทางเพศ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2532-2538	15
ตารางที่ 4	แหล่งขายบริการและจำนวนหญิงบริการทางเพศในเขตเมืองเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2536	20
ตารางที่ 5	สถานการณ์โรคเอดส์ 6 จังหวัดภาคเหนือ	33
ตารางที่ 6	จำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์ (AIDS) และผู้ต้องการสัมพันธ์กับเอดส์ (ARC) จำแนกตามรายจังหวัด ตั้งแต่เดือนกันยายน 2527 จนถึงวันที่ 31 กรกฎาคม 2536	38
ตารางที่ 7	สถานการณ์ผู้ป่วยโรคเอดส์และผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ (ARC) จำนวนตามปัจจัยเสี่ยงและรายปีในเขตรับผิดชอบ สกต. 10 เชียงใหม่ 2531-2536	39
ตารางที่ 8	จำนวนผู้ติดเชื้อโรคเอดส์และอัตราตายจำแนกตามจังหวัด	41
แผนภูมิที่ 1	จำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์จำแนกตามภูมิภาค	35
แผนภูมิที่ 2	จำนวนผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์จำแนกตามภูมิภาค	35
แผนภูมิที่ 3	จำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์ในภาคเหนือตอนบนจำแนกตามจังหวัด	36
แผนภูมิที่ 4	จำนวนผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ในภาคเหนือตอนบนจำแนกตามจังหวัด	36
แผนภูมิที่ 5 และ 6	ผู้ติดเชื้อโรคเอดส์ และ HIV จำแนกตามเพศ อายุ และอาชีพ ปี พ.ศ. 2538	40

คำนำ

รายงานฉบับนี้รวบรวมขึ้นเพื่อนำเสนอในโครงการ เชียงใหม่ : จากปัจจุบันสู่ออนาคต โดยสำนักงานกองทุนส่งเสริมการวิจัย (สกว.) ให้ความสนับสนุนเนื่องในโอกาสเฉลิมฉลอง เชียงใหม่อายุครบ 700 ปี โดยมุ่งหมายที่จะให้ชาวเชียงใหม่และผู้ที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักในปัญหาของเชียงใหม่ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและจะมีต่อไปในอนาคต อันจะนำไปสู่การวางแผนและความร่วมมือป้องกันและแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

เรื่องของปัญหาผู้หญิงหรือการขายบริการทางเพศของแม่หญิงเหนือเป็นเรื่องที่หลายฝ่ายทำการศึกษาวิจัยและถกเถียงอภิปรายกันมานานอย่างสม่ำเสมอ แต่ก็ยังไม่อาจจะทำให้สถานการณ์ที่เป็นอยู่คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น ประกอบกับเมื่อโรคเอดส์แพร่ระบาดเข้ามาสู่ประเทศไทย ทำให้ปัญหานี้กลายเป็นเรื่องที่ต้องแก้ไขอย่างรีบด่วน รายงานฉบับนี้ศึกษาผลงานเกี่ยวกับการขายบริการทางเพศที่เกี่ยวข้องกับโรคเอดส์ เพื่อสะท้อนให้เห็นภาพของปัญหาสังคมปัญหาหนึ่งของเชียงใหม่ ซึ่งโยงใยไปสู่คุณภาพชีวิตของชาวเชียงใหม่ ทั้งนี้ได้วิเคราะห์ถึงผลที่เกิดจากการขายบริการทางเพศต่อบุคคลและสังคม อีกทั้งได้เสนอแนะแนวทางการศึกษาต่อไปในอนาคต เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและแก้ไขได้อย่างถูกวิธีและได้ผล มิฉะนั้นเชียงใหม่อาจจะกลายเป็นเมืองร้างอีกครั้งหนึ่งก็เป็นได้

ผู้เขียนขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) ที่ให้ทุนสนับสนุนการทำรายงานฉบับนี้ ขอขอบคุณ ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง หัวหน้าโครงการฯ ซึ่งคอยติดตามดูแลให้คำปรึกษาจนงานสำเร็จออกมาได้ตามต้องการ ขอขอบคุณ น.พ.ชวลิต นาคประทาน ผู้อำนวยการสำนักงานควบคุมโรคติดต่อเขต 10 อีกทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายเผยแพร่และอบรมของสำนักงานควบคุมโรคติดต่อเขต 10 ที่ให้ข้อมูลที่มีประโยชน์ยิ่ง

ทั้งนี้ ความผิดพลาด บกพร่อง และข้อคิดเห็นในรายงานฉบับนี้ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว ประโยชน์และความดีที่เกิดจากรายงานฉบับนี้ขอมอบแก่คุณแม่นภา ปิตยานนท์ ผู้มีพระคุณยิ่ง

เบ็ญจา อ่อนท้วม

บทที่ 1

บทนำ

ความเจริญรุ่งเรืองของเชียงใหม่ในอดีต

เชียงใหม่เพชรน้ำเอกของภาคเหนือได้ถูกก่อตั้งขึ้นและพัฒนารับเนื่องมาเป็นระยะเวลาหนึ่งนานถึง 700 ปี ได้ผ่านประสบการณ์ของความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคง ความสงบสุขของประชาชน แม้กระทั่งการเข้าครอบครองของพลังจากภายนอก เปรียบเหมือนเพชรที่ได้รับการเจียรไนจนงดงาม แต่ต่อมาได้มีมุมมองลงด้วยความเจริญก้าวหน้า การแพร่ระบาดของวัฒนธรรมตะวันตกจากกรุงเทพมหานคร การหลั่งไหลของผู้คนจากทุกทิศเข้าสู่เชียงใหม่ เป็นที่น่าเสียดายที่มนต์เสน่ห์ของเชียงใหม่ได้เสื่อมคลายลง ทั้งที่ได้สร้างสมมาเป็นระยะเวลานานนับตั้งแต่พญามังรายได้สร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้นในปี พ.ศ.1839 เมื่อพญามังรายสร้างเมืองเชียงใหม่ให้เป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนาแล้ว ทรงประทับที่เชียงใหม่ตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์

ไกรศรี นิมมานเหมินทร์¹ ได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับพญามังรายและเชียงใหม่ไว้ว่า

“เมื่อว่างศึกสงครามพระองค์ก็ทรงคิดปรับปรุงบ้านเมืองให้เจริญยิ่งขึ้น ทรงสร้างเมืองเชียงใหม่เป็นนครหลวงแล้วทรงสร้างตลาดขึ้นเพื่อให้ประชาชนได้ทำการค้าขายเป็นตลาดที่สนุกยิ่งนัก เมื่อมีศูนย์การค้าเกิดขึ้นแล้วการผลิตสิ่งของใช้ที่จำเป็นต้องใช้ก็ถูกนำเข้าไปซื้อขายกันในตลาดนั้นเป็นการเพิ่มพูนเศรษฐกิจของล้านนาให้งอกงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น”

นอกจากนี้ยังมีคำสอนของพญามังรายแสดงให้เห็นว่าล้านนาไทยเป็นอาณาจักรที่มีความเจริญด้านจริยธรรมอย่างสูงมาเป็นเวลานาน และวิวัฒนาการต่อมา ถึงแม้จะอยู่ใต้อิทธิพลของพม่าเกือบสองร้อยปีก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของไทยไว้ได้อย่างมั่นคง²

ฮันส์ เพนซ์³ ได้บันทึกความรุ่งเรืองในยุคสมัยของพญามังราย พระเจ้ากือนา และพระเจ้าติโลกราช ที่พระพุทธศาสนาได้รับการทำนุบำรุงจนเจริญสูงสุด เช่นเดียวกับการทำนุบำรุงบ้านเมือง

¹ ไกรศรี นิมมานเหมินทร์. “พญามังรายกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในล้านนาไทย” ใน ทิววิชัยทัศนะ ล้านนาไทย เชียงใหม่ : ทิพนตรการพิมพ์. 2527 หน้า 67.

² ไพฑูรย์ มีภูส. ประวัติศาสตร์ไทย มหาสารคาม : ปริดาการพิมพ์ 2521 หน้า 49-58.

³ ฮันส์ เพนซ์. “ความเป็นมาของล้านนาไทย” ในล้านนาไทย. อ่างแล้ว. 17.

“กองทัพที่เข้มแข็ง พระภิกษุมีความรู้แตกฉานในพระธรรมวินัย กฎหมายที่เป็นธรรม ช่างฝีมือที่มีความสามารถและวิวัฒนาการด้านการเกษตรกรรม การชลประทาน ทำให้เมืองเชียงใหม่และดินแดนทั้งปวงกลายเป็นจุดศูนย์รวมแห่งอำนาจและวัฒนธรรมอันรุ่งเรือง”

ต่อมายุคสมัยแห่งความรุ่งเรืองก็ถึงเวลาแห่งความเสื่อม จนกระทั่งตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าถึงสองร้อยปี (พ.ศ.2101-2317) นับเป็นยุคแห่งความอ่อนแอของล้านนา ที่ทำให้เชียงใหม่กลายเป็นเมืองร้างตั้งแต่นั้นมา⁴ จนกระทั่งในปี พ.ศ.2339 พระเจ้ากาวิละจึงได้ทำการบูรณะเมืองและกวาดต้อนไพร่ทาสจากเมืองอื่น ๆ เข้ามาอยู่ในเชียงใหม่ตามนโยบาย “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง”⁵ กล่าวไว้ว่านับตั้งแต่ปี พ.ศ.1839 เป็นระยะเวลา 500 ปี ของเชียงใหม่ที่รุ่งเรืองสูงสุด ไพร่ฟ้าประชาชนมีความสุข จวบจนเสื่อมถอย ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า จนในที่สุดตกเป็นประเทศราชของธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ซึ่งพระยาภาวดีได้ฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ขึ้นนั้นอยู่ในฐานะประเทศราชของไทย จนกระทั่งมีการปฏิรูปการปกครองมณฑลพายัพปี พ.ศ.2427 ถึงปี พ.ศ.2442

เมื่อมีการฟื้นฟูเชียงใหม่ขึ้น เชียงใหม่ได้เจริญรุ่งเรืองเป็นปึกแผ่นอีกครั้งหนึ่ง สันนิษฐานว่า ลักษณะโครงสร้างทางสังคม การปกครอง ศาสนา และธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ คงคล้ายคลึงกับสมัยราชวงศ์มังราย เชียงใหม่ได้ปกครองตนเองเป็นอิสระในฐานะเมืองประเทศราชของไทย จนถูกรวมจัดตั้งเป็นมณฑลพายัพ⁶ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2469 ได้มีนโยบายยกเลิกตำแหน่งเจ้าเมืองโดยเด็ดขาด เมื่อปี พ.ศ.2482 เจ้าแก้วนริศเจ้าเมืองเชียงใหม่องค์สุดท้ายถึงแก่พิราลัยจึงสิ้นสุดตำแหน่งเจ้าเมืองเชียงใหม่ และหลังจากคณะราษฎรเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมืองเชียงใหม่ก็มีฐานะเป็นเพียงจังหวัดมาจนปัจจุบัน⁷

ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและปัญหา

“เมืองนี้ข้าศึกจะทำร้ายมิได้ คนไหนมีเงินพันมาอยู่จะมีเงินหมื่น ครั้นมีเงินหมื่นมาอยู่จะมีเงินแสน”

³ อันส์ เพนร์, “ความเป็นมาของล้านนาไทย” ในล้านนาไทย, อ่างแก้ว, 17.

⁴ สรัสวดี อ๋องสกุล, “ประวัติศาสตร์การปกครองเมืองเชียงใหม่ พ.ศ.2317-2476” ใน ล้านนาไทย, อ่างแก้ว, หน้า 125-246.

⁵ ไกรศรี นิมนานเหมินทร์, “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” ในประคอง นิมนานเหมินทร์ และ ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล บรรณาธิการ, ล้านนาไทยคดี เชียงใหม่ : ศูนย์หนังสือเชียงใหม่, 2521 หน้า 48-55.

⁶ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, การวิเคราะห์สังคมเชียงใหม่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นตามต้นฉบับในล้านนาในภาคเหนือ วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520 หน้า 64-65.

⁷ สรัสวดี อ๋องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา, อ่างแก้ว หน้า 145.

เป็นพระราชดำริสของพญาร่วงดรัสไว้เมื่อคราวเสด็จมาเลือกทำเลที่สร้างเมืองเชียงใหม่ ร่วมกับพระยงำเมืองและพระยามังรายพระสหาย⁸

กษัตริย์ในราชวงศ์มังรายได้ทำนุบำรุงบ้านเมืองในทุกด้าน ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในสมัยนั้น ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค้าขาย ช่างเงิน ช่างทอง ช่างทำร่ม ฯลฯ มีการแบ่งงานกันทำ มีการแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน จัดว่าเชียงใหม่เป็นสังคมใหญ่สังคมหนึ่ง⁹

โครงสร้างของสังคมเชียงใหม่ นั้น หน่วยสังคมที่เล็กที่สุดคือ ครอบครัว แต่ละครอบครัวจะปกครองดูแลกันไปด้วย โดยมีพ่อบ้านเป็นหัวหน้าครอบครัว หลาย ๆ ครอบครัวรวมกันเป็นหมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านมีหัวหน้าบ้านเป็นผู้ปกครองในหมู่บ้านต่าง ๆ มีวัดเป็นศูนย์กลางในสังคม วัดเป็นที่ประกอบศาสนกิจเป็นสถานศึกษาเล่าเรียนของสมาชิกในสังคม เป็นบ่อเกิดและที่รวมศิลปกรรมต่าง ๆ ตลอดจนเป็นที่ชุมนุมของคนในสังคม โดยเฉพาะเมื่อพระเจ้ากือนาได้นำเอาพุทธศาสนานิกายหินยานแบบลังกาวงศ์เข้ามาประดิษฐานในล้านนาไทย วัดได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมล้านนาไทยเรื่อยมา รวมทั้งพุทธศาสนาได้มีความสำคัญเหนือชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนตลอดมา จนมีบันทึกไว้ในเอกสารจีนว่า¹⁰

“อาณาจักรปาไปชีฟู” ไม่เพียงแต่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน รุ่งเรือง ประชาชนรักสันติภาพ มีมารยาทและยังมีความสามารถในการทอผ้าและทำเครื่องศิลปะ ฉะนั้นเราจะดูถูกคนในอาณาจักรปาไปชีฟูไม่ได้..... ที่นั่นนับถือศาสนา เกือบชั่งการฆ่าคนตาย แต่ละหมู่บ้านได้สร้างวัดหนึ่ง แต่ละวัดได้สร้างเจดีย์ นับวัดแล้วอาจจะมืหมื่นมีพัน ถ้ามีศัตรูมาบุกรุกจะยกทัพมาโจมตีกับศัตรูโดยมิยอม ประวัติการนับถือพุทธศาสนามีเวลาอันยาวนาน”

⁸ ใจุมกต์ ชูโต, “แนวความคิดในการสร้างสรรค์พระบรมราชานุสาวรีย์สามกษัตริย์” ในล้านนาไทย, อ้างแล้ว, หน้า 62 (พิเศษ)

⁹ คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์, ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่, พระนคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2514 หน้า 10-12.

¹⁰ ศ้วน ลิเซิง และ อุษณีย์ ธงไชย, ประวัติศาสตร์ล้านนาไทยสมัยราชวงศ์มังรายจากเอกสารจีน, ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2521, หน้า 9.

¹¹ คำว่า ปาไปชีฟู เป็นชื่อที่ชาวจีนใช้เรียกอาณาจักรล้านนา ชื่อนี้จีนใช้อยู่ในยุคแรกหลายสิบปีมานี้ ชาวฝรั่งเศสก็เอาชื่อนี้ไปใช้ในการเขียนบทความ แต่ในประเทศไทยไม่ปรากฏคำนี้ มูลเหตุที่เรียก อาณาจักรล้านนาว่า ปาไปชีฟู ตามพระราชพงศาวดารราชวงศ์หยวนฉบับใหม่ บทที่ 149 และพระราชพงศาวดารราชวงศ์หมิง บทที่ 315 บันทึกว่า “อาณาจักรปาไปชีฟู กษัตริย์มีเมีย 800 คน แต่ละคนเป็นหัวหน้าหมู่บ้านแห่งหนึ่ง จึงได้ชื่อว่า ปาไปชีฟู”

ต่อมาเมื่อถึงยุคเสื่อม¹² ประชาชนได้รับความเดือดร้อนนานัปประการ จากการกระทำของขุนนาง¹³ เมื่อบ้านเมืองอ่อนแอประชาชน ข้าราชการขุนนาง แดกความสามัคคีจนยากจะแก้ไข จึงเสียเอกราช ซึ่งในช่วงนั้นสภาพสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวล้านนามีบันทึกไว้น้อยมาก สันนิษฐานได้ว่าสภาพสังคมเชียงใหม่ ในระยะเวลานั้นคงอ่อนแอ มีผู้คนอยู่จำนวนน้อย ราษฎรมีความเป็นอยู่ที่ขาดความมั่นคงและสงบสุข คราบังพระยาภาววิละมาฟื้นฟูบ้านเมืองจนมีคนมาอาศัยอยู่มากขึ้น ปี พ.ศ.2444 มีหลักฐานชัดเจนเรื่องจำนวนประชากรในเมืองเชียงใหม่มีประมาณ 128,000 คน¹⁴ เป็นจำนวนคนไม่มากนัก ทำให้ไม่มีปัญหาในการดูแล สภาพสังคมคงร่มเย็นสงบสุขพอสมควร ปัญหาของเมืองเชียงใหม่ในเวลานั้นไม่ได้มีกล่าวไว้ คาดว่าคงไม่มีปัญหาสังคมใด ๆ มากนัก

สังคมเชียงใหม่ในอดีตมีกษัตริย์เป็นผู้ปกครอง และผู้นำ การดำรงอยู่ของสังคมเมืองเชียงใหม่เกิดจากการใช้อำนาจหน้าที่ของชนชั้นปกครองและความร่วมมือของไพร่ และข้าทาส กษัตริย์เป็นผู้ปกครองบ้านเมืองที่มีอำนาจสูงสุด การใช้อำนาจของพระองค์ไม่มีขอบเขตกำหนด และไม่มีผู้ใดคัดค้านควบคุม แม้กระนั้นก็ตาม ได้พบหลักฐานที่แสดงว่าพระองค์ทรงใช้อำนาจอันล้นพ้นนั้นอย่างมีขอบเขต พระราชอำนาจของกษัตริย์จะถูกจำกัดโดยธรรมะในพระพุทธศาสนา¹⁵ กล่าวได้ว่า คุณภาพชีวิตของประชาชนในเมืองเชียงใหม่ในอดีตขึ้นอยู่กับคุณภาพของกษัตริย์และขุนนางซึ่งเป็นชนชั้นปกครอง และขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาชนในสมัยนั้น ที่เรียกว่าไพร่เมืองด้วย

เชียงใหม่กับการเปลี่ยนแปลง

สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวตกลงทำสัญญาเบอร์นีกับประเทศอังกฤษ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการค้ากับต่างประเทศ ต่อมาการทำสัญญาเบอร์นีในปี พ.ศ.2398 ซึ่งยังผลให้เชียงใหม่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ด้วยชาติตะวันตกมุ่งหวังผลประโยชน์ทางการค้าและการขยายของจักรวรรดิศาสนาคริสต์เข้ามาในภาคเหนือของไทย¹⁶

¹² สมัยพระเมกุฎิ

¹³ ตามตำนาน เรียกว่า ขุนนางพม่า ไม่ใช่ขุนนางไทย

¹⁴ กจข. ร. 5 ม. 58/ 127 เรื่องรายงานการตั้งแขวงในเมืองนครเชียงใหม่ วันที่ 25 พฤษภาคม ร.ศ. 119.

¹⁵ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, การวิเคราะห์สังคมเชียงใหม่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ตามต้นฉบับโบราณในภาคเหนือ, อ้างแล้ว หน้า 126-134.

¹⁶ นิธิ เอียวศรีวงศ์, ปากไก่และใบเรือ กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2527 หน้า 89.

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเชียงใหม่มีผลต่อระบบเศรษฐกิจผลิตยังชีพแบบเดิมในล้านนาเปลี่ยนเป็นเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในรูปแบบของการแข่งขันทางธุรกิจต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงนี้มีผลกระทบต่อโครงสร้างทางการเมืองและสังคมในล้านนาอย่างกว้างขวางและสืบเนื่องมาจนปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของล้านนาและเชียงใหม่เหมือนกับการเปลี่ยนแปลงทั่วราชอาณาจักรไทยและประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายที่เกิดจากการแพร่ระบาดของลัทธิทุนนิยมและบริโภคนิยมจากประเทศตะวันตก ดังนั้นนับตั้งแต่ไทยเปิดการค้าขายเสรีกับตะวันตกในปี พ.ศ. 2498 เศรษฐกิจเชียงใหม่ได้พัฒนาเข้าสู่เศรษฐกิจทุนนิยมที่ต้องพึ่งพาทายนอกจนปัจจุบัน¹⁷

หลังจากเชียงใหม่ได้กลายเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย เมื่อรัฐบาลกรุงเทพฯ ได้ปรับปรุงระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคยกเลิกมณฑลเทศาภิบาลในปี พ.ศ.2476 เชียงใหม่ได้กลายเป็นศูนย์กลางของดินไทยงามที่มีเส้นห้วงเขตผู้คนจากท้องถิ่นต่าง ๆ ให้จ้างมอง เพราะความอุดมสมบูรณ์ในทรัพยากร ภูมิอากาศที่อบอุ่นสบาย มีเอกสารทางวิชาการและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ บันทึกเรื่องราวการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ช่วงก่อนปี พ.ศ.2500 ใช้น้อยมาก การบันทึกเรื่องราวหลากหลายเกี่ยวกับเมืองเชียงใหม่เพชรน้ำเอกของล้านนาไทยเกิดในยุคของการก่อตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกของภาคเหนือในปี พ.ศ.2508¹⁸ นอกจากจะก่อเกิดกลุ่มนักวิชาการที่เป็นผู้ที่มีคุณูปการแก่สังคมภาคเหนือแล้วยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ดึงดูดประชากรจากท้องถิ่นต่าง ๆ เข้าสู่เมืองเชียงใหม่อีกทั้งเสริมสร้างศักยภาพให้เชียงใหม่มีความพร้อมในการเป็นศูนย์กลางทางด้านการศึกษาก็ด้วย การที่รัฐบาลได้เล็งเห็นและพัฒนาให้เชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยวและศูนย์กลางของความเจริญอีกหลายด้านตามมาจึงเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เชียงใหม่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วดังเช่นทุกวันนี้แน่นอน

พัฒนาการของการขายบริการทางเพศในล้านนา

จากการเปลี่ยนแปลงที่ทำในสังคมเชียงใหม่และล้านนาไทยตกอยู่ภายใต้กระแสทุนนิยมและบริโภคนิยม ส่งผลกระทบต่อกลุ่มเด็กสาวชาวเหนือที่ตกเป็นเหยื่อทางเพศของเพศชายเพิ่มจำนวนขึ้นตลอดมา เริ่มต้นจากการล่อลวงเพื่อหวังผลประโยชน์ การบังคับให้ค้าประเวณี จนกระทั่งการเข้าสู่อาชีพนี้ด้วยความเต็มใจ เพื่อให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและบทบาทของแม่หญิงเหนือได้ชัดเจนขึ้น ผู้เขียนขอเสนอรายละเอียดของผู้หญิงล้านนาและการขายบริการทางเพศในสังคมล้านนาไว้ดังนี้

¹⁷ ธเนศวร์ เจริญเมือง และดวงจันทร์ อาภาวัชรุณ. 700 ปีของเชียงใหม่, กรุงเทพฯ : อักษรสยาม การพิมพ์, 2529 หน้า 30-31.

¹⁸ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งแรกที่เปิดขึ้นที่เชียงใหม่ ได้เริ่มเปิดสอนเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2507 แต่ถือว่าในปี พ.ศ.2508 เป็นปีของการก่อตั้ง

ไม่มีหลักฐานบันทึกไว้ว่าการค้าประเวณีของหญิงล้านนาเริ่มขึ้นตั้งแต่เมื่อใด คงจะมีมาแต่โบราณ พอจะกล่าวได้จากการอ่านวรรณกรรมบางเล่มของล้านนาที่กล่าวถึงหญิงโสเภณีไว้ ตัวอย่างเช่น ในกฎหมายล้านนาโบราณ จากการปริวรรตกฎหมายส่วนใหญ่บัญญัติไว้ว่า¹⁹

“โสเภณีหรือแม่กำลัง เป็นเมียประเภทหนึ่งในจำนวนเมีย 20 จำพวก ผู้ชายมีสิทธิในตัวตราบที่ตกลงสินจ้างกันไว้ ผู้อื่นใดมาละเมิดถือว่ามิมีอาจารย์หรือเป็นชู้”

ในโลกนัยชาดก ซึ่งเป็นวรรณกรรมกึ่งพุทธศาสนาและกึ่งทางโลกที่ปราชญ์ล้านนาผูกเรื่องราวจีนเอง โดยอาศัยเค้าโครงจากนิทานพื้นบ้านหรือเหตุการณ์บ้านเมือง โดยการตั้งพระพุทธรูปจะเป็นการกระทำนำเรื่องแล้วผูกเรื่องให้สอดคล้องกับพระพุทธรูปนั้น โดยสอดแทรกคติพจน์และบรรยากาศล้านนาลงไปด้วย ในโลกนัยชาดกมีคำสอนแม่กำลัง (โสเภณี) รวมอยู่ด้วย²⁰

“ให้แม่กำลังตั้งอยู่ในศีลและสัจจะ มีใจตั้งมั่น ไม่โลภ ไม่รัก ไม่ชัง แม้ว่าชายใดจะเป็นจันทาลด้าชาคือชาติตระกูล มีรูปร่างหน้าตาน่าเกลียดน่ากลัว เป็นโจรหรือขโมย หากได้ให้สินจ้างแก่ตนก็ต้องให้สัจวาสด้วยตามวันคืนที่ได้กำหนดกัน หากได้รับสินจ้างนั้นไว้แล้ว และยังไม่ทันระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้นั้น แม้จะมีชายผู้มีรูปโฉมงดงาม มีชาติตระกูลสูง เป็นท้าวพญา เสนา อำมาตย์ กหบดี เศรษฐีก็ดี มาพูดจาตกลงใด ๆ ก็ตาม ก็ไม่ให้มีความโลภ ละทิ้งชายผู้ที่ตนเองอยู่ด้วยก่อนหน้านั้น”

วรรณกรรมอีกเล่มหนึ่งที่กล่าวถึงหญิงโสเภณีไว้ชื่อ สมาสนครโสภณีย์ เป็นวรรณกรรมกึ่งทางโลกและทางพุทธศาสนา เล่าว่า²¹

“พระโพธิญาณเสวยชาติเป็นลูกเศรษฐี ได้ไปนอนกับนางโสเภณี หญิงของบ้านเมืองทุกวัน โดยให้ของหมั้นไว้ ความงามของโสเภณีนี้เลื่องลือไปทั่ว นางได้รับเอาสินจ้างของพระโพธิญาณทุกวัน ต่อมาพระโพธิญาณได้สืมนางด้วยบารมีแล้วไปบวชอยู่ในป่า ได้บรรลุนิพพานวันพลบ นางโสเภณีได้ติดตามไปขอขมาและขอร้องให้กลับมาอยู่กับนางต่อไป แต่พระโพธิญาณบอกว่าเมื่อใดที่ครกกับสากออกไปยาวใหญ่ เมฆฝนตกลงมา แล้วกันฝนไว้ไม่ให้ลงสู่พื้นดินได้ เมื่อใดนกเค้าแมวมาร่วมรังกับกา พระองค์ก็จะกลับไปอยู่กับนาง นางจึงกลับไปบอกเจืองเจ้าว่า ถ้ายึดถือศีลเคร่งมากไม่ขาดเลย ดังนั้นจึงได้บรรลุนิพพาน”

¹⁹ อานันท์ กาญจนพันธุ์ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ “กฎหมายโบราณธรรมศาสตร์ คลองตาดำ จากต้นฉบับวัดปากกกong อำเภอสาร์ภักดิ์ จังหวัดเชียงใหม่ หนังสือปริวรรตจากคัมภีร์ใบลาน ชุดตำนานเมืองและกฎหมายล้านนา เอกสารลำดับที่ 7 2525 หน้า 52

²⁰ สิงพะ วรรณสัย ปรีทัศน์วรรณคดีล้านนาไทย โครงการตำรา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2523 หน้า 20-24

²¹ เพ็งอ้ง, หน้า 91-98

จากกฎหมายและวรรณกรรมล้านนาในอดีตดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงบทบาทของแม่กำลังหรือหญิงโสเภณีที่มีอยู่ในสังคมสมัยนั้นว่ามีความสำคัญถึงขนาดต้องตราเป็นกฎหมายบ้านเมือง อีกทั้งยังเห็นได้อย่างชัดเจนว่า เมื่อผู้ชายให้สินจ้างแก่หญิงโสเภณีแล้วจะมีสิทธิในตัวหญิงนั้นคนเดียว ห้ามใครมายุ่งเกี่ยวจนกว่าจะหมดระยะเวลา แต่ไม่ได้กำหนดระยะเวลาว่านานเท่าใด สันนิษฐานว่าคงนานกว่าปัจจุบันเพราะกำหนดว่า แม้จะมีหนุ่มรูปงาม เป็นเศรษฐี มาซื้อบริการก็ห้ามทั้งคนเดิมที่อยู่ด้วยกันไป แสดงว่าในสมัยนั้น การที่ชายตกลงให้สินจ้างแก่หญิงโสเภณีแล้วก็ต้องอยู่ด้วยกัน ต่างจากสมัยนี้ที่ัวจ้างกันในระยะเวลาสั้นไม่ถึงชั่วโมงหรือเพียงชั่วคืน นอกจากนี้ชายที่มาซื้อบริการจากหญิงจะรูปชั่วตัวดำเป็นกรรมกร ยากจน-หรือรูปหล่อ พอรวยแฉ่ไหนก็ตาม ถ้ามีเงินจ่ายค่าตัวก็ย่อมได้รับบริการจากหญิงเหมือนกันทุกคน ไม่แตกต่างจากปัจจุบัน

สำหรับพัฒนาการของการขายบริการ ผู้เขียนขอแบ่งออกเป็นยุคต่าง ๆ ได้ 6 ยุค

1. ยุคของการก่อตั้งอาณาจักรล้านนาและนครเชียงใหม่

ก่อนที่พญามังรายจะสร้างนครเชียงใหม่และอาณาจักรล้านนานั้น เป็นยุคที่ผู้หญิงในสังคมชั้นสูงมีบทบาทเป็นตัวเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างเมืองต่าง ๆ โดยการสมรสระหว่างเจ้าหญิงเจ้าชาย กษัตริย์ที่มีความเก่งกล้าสามารถจะแผ่ราชอาณาจักรไปยังเมืองต่าง ๆ ในขณะที่ผู้หญิงชั้นสูงในราชวงศ์ได้รับการยอมรับจากราชบุตรทั่วไป²² ส่วนผู้หญิงสามัญไม่มีการบันทึกไว้ ในยุคเริ่มต้นของอาณาจักรล้านนา หลักฐานทางประวัติศาสตร์จารึกพระนามพระนางจามเทวีพระธิดากษัตริย์เมืองลพบุรีที่เดินทางมาครองราชย์ที่หริภุญชัย ได้ทำให้เมืองลำพูนเจริญรุ่งเรืองและอุดมสมบูรณ์ที่สุดในล้านนายุคนั้น และภาพพจน์ของผู้หญิงได้รับการยกย่องในความอดทน แข็งแกร่ง มีความสามารถสูงส่ง²³ เมื่อพญามังรายก่อตั้ง “นพบุรีศรีนครพิงค์” และรวบรวมเมืองต่าง ๆ ให้เป็นปึกแผ่น ได้มีการนำเจ้าหญิงเป็นเครื่องราชบรรณาการแก่กษัตริย์บ้าง มีการมอบเจ้าหญิงให้เป็นชายาเจ้าเมืองบ้าง ทำให้บทบาทของสตรีชั้นสูงในช่วงนี้ทำหน้าที่เชื่อมสายสัมพันธ์ภายในราชอาณาจักรให้มั่นคงต่อไป²⁴ นอกจากผู้หญิงชนชั้นสูงจะมีบทบาททางด้านปกครองแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญคู่เคียงกับกษัตริย์หรือเจ้าเมืองในด้านการอุปถัมภ์พุทธศาสนาทั้งการสร้างวัด การถวายที่ดิน ผู้คนและทรัพย์สิน รวมทั้งผลประโยชน์ต่าง ๆ แก่วัด นอกจากนี้พระเทวีของกษัตริย์องค์ต่าง ๆ ได้อุปสมบทพระภิกษุ สร้างคัมภีร์ทางพุทธศาสนา อาราธนาพระเถระให้แสดงพระธรรมเทศนาเป็นต้น²⁵ ถือได้ว่าบทบาทดังกล่าวได้ช่วยเสริมสร้างอำนาจของอาณาจักรล้านนาให้มั่นคงต่อไป ทั้งช่วยสนับสนุนอุดมการณ์ทางศาสนาซึ่งสร้างเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในราชอาณาจักร

²² อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, การวิเคราะห์สังคมเชียงใหม่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นตามต้นฉบับใบลานในภาคเหนือ, อ่างแล้ว หน้า 54-314.

²³ สงวน โชติสุขรัตน์, ไทยยวน-คนเมือง กรุงเทพฯ : บางสะพานการพิมพ์, 2512 หน้า 15-40.

²⁴ สงวน โชติสุขรัตน์, เพิ่งอ้าง 138.

²⁵ สงวน โชติสุขรัตน์, ประชุมตำนานล้านนาไทย เล่ม 2, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรบริการ, 2515.

สำหรับชนชั้นไพร่เมืองซึ่งเป็นกำลังสำคัญของบ้านเมือง ไพร่เมืองชายได้รับการยกย่องจากสังคมมากกว่าเพศหญิง ด้วยมีโอกาสดูแลเรียนโดยการบวชเรียนตามวัด ขณะที่เพศหญิงถือว่าเป็นเพศอ่อนแอมีโอกาสน้อยในการศึกษา²⁶ ในยุคนี้ไพร่ชายจกรรจัดต้องไปทำงานให้บ้านเมือง ทั้งในยามสงบและยามศึก แต่ไพร่หญิงมิได้ถูกเกณฑ์แรงงาน ในขณะที่ชายไทยทำงาน ผู้หญิงต้องรับภาระในครัวเรือน²⁷ การที่ไพร่เมืองในยุคนั้นเป็นหน่วยผลิตแรงงานให้แก่ครัวเรือน ทำให้หน้าที่ของผู้หญิงชาวบ้านได้รับการเน้นย้ำถือเป็นหลักปฏิบัติในการเป็นแม่บ้านแม่เรือน ดังปรากฏในคำสอนของพญามังราย²⁸ สำหรับบทบาททางเศรษฐกิจ ผู้หญิงทำหน้าที่ในไร่นาคู่เคียงกับชาย และเมื่อชายออกไปค้าขายต่างหมู่บ้าน ผู้หญิงจะค้าขายอยู่ในชุมชน

ในสังคมล้านนามีค่านิยมของขุนนาง ข้าราชการ และผู้มีทรัพย์จะมีข้า (ข้า) เอาไว้คอยรับใช้และเป็นหลักประกันในสังคม จึงมีการซื้อขาย “คน” และข้าที่ถูกซื้อจะถูกกดขี่ รีดรอนเสรีภาพ²⁹ ราคาของข้าชายหญิงจะแตกต่างกันไปตามวัย เช่น วัยเด็ก ราคาเพศชายจะต่ำกว่าเพศหญิง เมื่อโตเป็นหนุ่มสาวราคาเพศชายจะสูงกว่าหญิง ข้าเหล่านี้สามารถไถ่ตัวเป็นไทได้ บางครั้งข้าชายยกเมียให้กับเจ้านายเพื่อไถ่ตนเองออกไป³⁰ จากโครงสร้างทางสังคมที่มีการแบ่งชนชั้นและมีความแตกต่างกันในชีวิตความเป็นอยู่ มีการกดขี่รีดรอนเสรีภาพกันนี้ ไพร่หรือชายสามารถเลื่อนชั้นทางสังคมได้โดยการบวชเป็นพระเณร เมื่อสึกออกมาก็ได้รับการยกย่องในสังคม ขณะที่ผู้หญิงเลื่อนชั้นทางสังคมได้ยาก นอกจากการยอมเป็นภรรยาของขุนนางหรือผู้มีอันจะกิน จากระบบไพร่-ข้านี้สันนิษฐานได้ว่า น่าจะเป็นแนวทางให้เกิดการซื้อขายบริการทางเพศได้ในสังคมล้านนา โดยเจ้านายผู้มีฐานะใช้ระบบการซื้อหญิงมาเป็นข้าและให้บริการทางเพศด้วย

2. ยุคราชวงศ์มังราย

ในยุคนี้อาณาเขตของผู้หญิงจะไม่ถูกข่มเหงมากนัก กฎหมายมังรายศาสตร์เน้นสมบัติของกุลสตรีที่ได้รับการยกย่องจากสังคมและมีค่าตัวสูงไว้ในเรื่องของแม่บ้านแม่เรือน พุดจา

²⁶ ยุพิน เข้มมุกต์, สถาบันสงฆ์กับการเมืองและสังคมล้านนา, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2531 หน้า 93-95.

²⁷ ชัยน วรธนะภูติ และคณะ, “ผลกระทบจากวิกฤตการณ์ทุนนิยมโลกต่อชนบทและชาวนาไทย : โครงสร้างวิถีการผลิตและรูปการณ์จิตสำนึก” วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง 4(2-3) มกราคม-มิถุนายน หน้า 90-102.

²⁸ อีราวัต ใต้สังคะ, การศึกษาเชิงวิเคราะห์คำสอนพระยามังราย (วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525) 126-127.

²⁹ ยุพิน เข้มมุกต์, อ้างแล้ว, 96-122.

³⁰ กล่าวไว้ในมังรายศาสตร์ว่า “เจ้ามั่ง (ชอบ) เมียข้า หื้อปล่อยข้าเป็นไท”

ไพเราะ วาจาสัตย์อยู่ในศีลธรรมจรรยา ไม่มากซู้สาสอน³¹ กฎหมายได้กำหนดผู้ดูแลผู้หญิงไว้ 8 ประการ และกำหนดคุณสมบัติของสตรีที่ชายพึงรับไว้เป็นภรรยา 12 แบบด้วยกัน³²

เริ่มมีการกล่าวถึงผู้หญิงที่ขายบริการทางเพศไว้ในสมัยพระเจ้ากือนาในการตัดสินคดี จากกฎหมายล้านนาโบราณ ได้นำเอาบทบัญญัติเกี่ยวกับครอบครัวจากคัมภีร์พุทธโฆษาจารย์³³ กล่าวถึงเรื่องพระอินทร์ปลอมตัวเป็นชายหนุ่มมาสมสู่กับแม่กำลัง โดยแม่กำลังรับทองคำเป็นสินจ้าง แสดงว่าแม่กำลังเป็นหญิงโสเภณีสมัยนั้น และเป็นเมียประเภทที่สาม³⁴

3. ยุคเป็นเมืองประเทศราชของพม่า

ในสมัยพระเจ้าเมกุฏิขึ้นครองราชย์ สังคมเชียงใหม่มีความยุ่งเหยิง ประชาชนได้รับความเดือดร้อนอย่างสาหัสจากขุนนางพม่า

“....ในขณะนั้นบ้านเมืองทั้งมวล ก็คว่ำเขือกเป็นทุกข์ด้วยกาน (การ) บ้าน กานเมือง มากนัก ผัวไปทาง เมียไปทาง..... เขานั่งไหนให้หัน....”³⁵

สภาพบ้านเมืองอดอยากแห้งแล้ง จนในที่สุดตกอยู่ภายใต้อำนาจของพม่าอย่างง่ายดาย ผู้หญิงชั้นสูง ยังได้รับการยกย่องจากสังคม แต่ผู้หญิงชาวบ้านต้องยากจนอดอยาก พลัดพราก เมื่อผู้ชายไปเป็นทหาร ผู้หญิงบางคนถูกย่ำยีทางเพศ พม่าได้แก้ไขกฎหมายมั่งรายศาสตร์บางข้อที่ทำให้ผู้หญิง ล้านนาถูกกดขี่อย่างมาก

“.....วันหนึ่งตามคลองย่ายี่ม่านว่า อันมักเมียท่านนี้ลูกหลานท่านก็ดี หลิผู้ชายมีเมีย แล้ว ก็หื้อแต่งใหม่ตามคลองก่อนแล.... อันนี้นอกครองมั่งรายศาสตร์เล....”³⁶

ผู้หญิงถูกข่มเหงตามอำเภอใจ ถูกบังคับให้เป็นเมียแม้จะไม่ยินยอมบางคนเมื่อยากจน แร้นแค้น มาก ๆ จะขายตัวให้แก่ทหารพม่า เพื่อนำเงินมายังชีพ กล่าวได้ว่าเป็นยุคที่ผู้หญิงกลายเป็นสินค้า เพื่อหาความสุขสบายโดยไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรี แม้จะถูกประนามจากสังคม³⁷

³¹ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, อ้างแล้ว หน้า 221.

³² อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, อ้างแล้ว หน้า 219-220.

³³ พระเทพวิสุทธิเวที และสมหมาย เปรมจิตต์, อรรถคัมภีร์แห่งพุทธโฆษาจารย์เจ้า : กฎหมายล้านนา เชียงใหม่ : ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2535 หน้า 23.

³⁴ ในกฎหมายมั่งรายศาสตร์ให้เมียประเภทที่สามชื่อว่า ธนิกา หมายถึง ภรรยาอันซื้อมาด้วยข้าวของ

³⁵ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, อ้างแล้ว, 71.

³⁶ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, เล่มเดียวกัน, 58 หมายความว่า แม้ว่าจะมีเมียแล้ว แต่ถ้าไปชอบหญิงที่มีสามีแล้ว หรือหญิงใดก็ดี ก็ให้ค่าตัวตามประเพณีเพื่อเอามาเป็นเมียได้

³⁷ จิราลักษณ์ จงสถิตย์มัน, วิกฤตทางวัฒนธรรมกับการดำรงชีวิตของเยาสตรี : กรณีศึกษาผลกระทบทางการพัฒนาชนบทภาคเหนือ, เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535 หน้า 199.

4. ยุครวมเข้าในราชอาณาจักรไทย

เมื่อผู้เอกราชคืนมาจากพม่า เชียงใหม่ยังมีอิสระในการปกครอง การเดินทางไปมาติดต่อค่อนข้างยากลำบาก ต้องใช้ทางเรือ ถ้าเป็นทางบกต้องผ่านป่าเขาที่ทุรกันดาร ต้องใช้สัตว์เป็นพาหนะ การเดินทางจากเมืองอื่นเข้ามาค้าขายในเชียงใหม่ใช้วัวต่าง ซึ่งต้องพักอยู่ในเชียงใหม่เป็นเวลานาน ทำให้เกิดมีแหล่งค้าประเวณีเพื่อให้บริการแก่พ่อค้า สันนิษฐานว่ามีอยู่ที่ประตูท่าแพตามเพลงซอเงี้ยวที่ว่า

“.....ไปทางปุ้นตีประตูต้าแป งามนักแก อะโลโหลโล แม่ฮ้าง แม่ม่าย....”³⁸

การค้าประเวณีในเชียงใหม่ซบเซาลงเมื่อเจ้าชีวิตอ้าว (พระเจ้ากาวิโลรส กษัตริย์ในตระกูลเจ้าเจ็ดตน) ทรงประกาศห้ามไว้ว่า

“.....ในเมืองเชียงใหม่ บ่มีหญิงงามเมืองค้าประเวณี ถ้ามีอาชญาพ่อเจ้าให้เอาชีวิตเสีย”³⁹

ต่อมาเมื่อไทยได้ทำสัญญาบาวริงกับอังกฤษ ทำให้มีการติดต่อค้าข้ามพรมแดนกับพม่า การค้าประเวณีจึงได้เริ่มต้นขึ้นอีกอย่างคึกคัก เพื่อให้บริการแก่ชาวต่างชาติ และชาวเชียงใหม่มีบันทึกว่า นางดาตหรือตาบ จากลำเพ็ง กรุงเทพฯ นำหญิงโสเภณีจากกรุงเทพฯ เปิดโรงค้าประเวณีที่เชียงใหม่⁴⁰ เมื่อกิจการก้าวหน้าจึงชักชวนหญิงเหนือมาขายบริการให้ลูกค้า นางดาตนี้จึงได้ชื่อว่า “แม่เล้าคนแรกของเวียงพิงค์”⁴¹ การค้าประเวณียุคนี้เป็นที่รังเกียจของชาวเชียงใหม่ มีการต่อต้าน แสดงความเกลียดชัง มีการเรียกผู้หญิงที่ค้าประเวณีว่า “อีสำเป้ง”⁴²

ในช่วงเวลานี้นอกเหนือจากพ่อค้าจากพม่า ก็ยังมีชาวต่างชาติที่เป็นชาวผิวขาวหรือฝรั่ง บางคนเป็นพ่อค้า นักธุรกิจ มีชนชั้นรียกที่มีความรู้ทางการแพทย์และสาธารณสุขแผนใหม่เดินทางมาเผยแพร่ศาสนา บางคนมีพฤติกรรมทางเพศกับผู้หญิงหลายคนจนตั้งเป็น “ฮาเร็ม” มีสาวเหนือมาให้บริการทางเพศแก่ตนเองและเพื่อน ประมาณ 20 คน โดยได้รับค่าตอบแทนเป็นโค กระบือให้พ่อแม่ และการเลี้ยงดูให้อยู่สุขสบาย⁴³ ชาวต่างชาติเหล่านี้มีเงินทองทรัพย์สินไว้ใช้จ่ายซื้อหาบริการทางเพศจากหญิงเหนือได้ตามความพอใจ โดยผ่านระบบนายหน้าหรือเอเย่นต์ที่เป็นหญิง รวมทั้งการไปใช้บริการในสำนัก ในขณะที่ผู้หญิงเหนือและพ่อแม่ก็ยินดีที่จะขายบริการทางเพศเพราะเห็นแก่เงินทองสิ่งของที่จะได้รับตอบแทน

³⁸ หมายความว่า ไปทางโน้น ที่ประตูท่าแพ มีหญิงงามที่เป็นหม้าย เล็กเรียวกับสามี สามีตาย

³⁹ จีราลักษณ์ จงสถิตมัน. อ้างแล้ว หน้า 200.

⁴⁰ เล่มเดียวกัน, หน้า 200.

⁴¹ เล่มเดียวกัน, หน้า 201

⁴² เทพชู หับทอง, หญิงโคมเขียง กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์, 2523 หน้า 152

⁴³ ดูรายละเอียดใน วิกฤตทางวัฒนธรรมกับการดำรงชีวิตของเยาวยุค : กรณีศึกษาผลกระทบของการพัฒนาชนบทภาคเหนือ. ของจีราลักษณ์ จงสถิตมัน หน้า 117-120.

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2445 เกิด “กบฏเจ็วเมืองแพร่” ขึ้นที่แพร่และลำปาง ทางกรุงเทพฯ ส่งทหารไปปราบปรามและประจำอยู่ตามหัวเมืองฝ่ายเหนือ ทหารเหล่านี้พากันเที่ยวหญิงโสเภณีกันจนป่วยเป็นกามโรคกันเป็นจำนวนมาก⁴⁴ เมื่อปราบกบฏ เมืองแพร่แล้วล้านนาได้กลายเป็นมณฑลหนึ่งของประเทศไทยโดยสมบูรณ์⁴⁵ ผู้หญิงเหนือได้มีโอกาสเข้าไปเป็นหม่อมในวังและกลายเป็นค่านิยมของเจ้านายและข้าราชการทางกรุงเทพฯ ที่ต้องการผู้หญิงเหนือไว้เป็นภรรยาคนหนึ่ง เนื่องด้วยความสวยงาม นุ่มนวล อ่อนหวาน ชื่อ บวกกับชื่อเสียงที่เลื่องลือกันในกลุ่มชายหนุ่มนักเที่ยว

เมื่อมีการสร้างทางรถไฟสายเหนือซึ่งเริ่มลงมือสร้างปี พ.ศ.2440 จนกระทั่งได้เปิดทางถึงสถานีเชียงใหม่ในเดือนมกราคม 2464 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ชาวบ้านล้านนาหันมาบริโภคสิ่งใหม่ ๆ อย่างเต็มใจ มีการปรับตัวเลียนแบบวัฒนธรรมที่ทันสมัย ผลที่ตามมาก็คือ มีการนำผู้หญิงเหนือส่งไปขายบริการทางเพศที่กรุงเทพฯ และมีแม่เล้าจากกรุงเทพฯ ขึ้นมาเปิดสำนักบริการในจังหวัดต่าง ๆ ของมณฑลพายัพด้วย มีการล่อลวงหญิงสาวชาวเหนือไปขายแก่สำนักบริการโดยหลอกให้เป็นภรรยาตามประเพณีทางเหนือ ทำให้ผู้หญิงเหนือตกลงในห้วงเหวแห่งความพินาศสืบต่อกันมา บางคนเมื่อตนเองอายุมากมีความสำเร็จในอาชีพก็กลับมาชักชวนเด็กสาวรุ่นใหม่ ๆ ให้ตามกันไปประกอบอาชีพนี้อีก

หลังจากการเลิกทาสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการนำเอาหญิงที่เคยเป็นทาสมาตั้งเป็นสำนัก เพื่อขายบริการทางเพศให้แก่ชายนักเที่ยว จนสร้างความร่ำรวยแก่เจ้าของสำนัก จนกิจการรูปแบบนี้ขยายออกไปยังหัวเมืองต่าง ๆ ได้นำหญิงเหนือมาสู่อาชีพนี้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ⁴⁶ ขณะเดียวกันเชียงใหม่ก็มีช่องโสเภณีเกิดขึ้น ทำให้เกิดการแพร่ระบาดของกามโรค ทำให้รัฐบาลประกาศใช้ “พระราชบัญญัติป้องกันสัจจรโรค ร.ศ.127” ทั้งนี้ผู้ที่มุ่งหมายจะประกอบธุรกิจนี้ก็มิได้เกรงกลัวต่อกฎหมาย มีการล่อลวงเด็กและหญิงจากต่างแดนเข้ามาและล่อลวง เด็กและหญิงไทยออกไปค้าประเวณีต่างประเทศ จนกระทั่งได้มีการตรา “พระราชบัญญัติว่าด้วยการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ.2471” ขึ้น ในช่วงเวลานั้นอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 7 ภาพพจน์ของผู้หญิงเหนือในสังคมไทยถือว่าถูกชักจูงและล่อลวงมาค้าประเวณีได้ง่ายโดยแลกกับเงินจำนวนเล็กน้อยเท่านั้น ⁴⁷

⁴⁴ ประชุม อัมพุนันท์, เทียวไปในอดีต เมื่อเจ็วปล้นเมืองแพร่ และเมืองนครลำปาง กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย 2527 หน้า 129-131.

⁴⁵ อานันท์ กาญจนพันธ์, พัฒนาการของชีวิตและวัฒนธรรมล้านนา กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์, 2527 sohk 153.

⁴⁶ เน่งน้อย ปัญจพรรค์, โสเภณีที่รัก กรุงเทพฯ : บพิศการพิมพ์จำกัด, 2525 sohk 204-237.

⁴⁷ เทพชู ทับทอง, อ่างแล้ว หน้า 163.

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย ทำให้การเปลี่ยนแปลงทุกอย่างที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ ส่งผลกระทบต่อเชียงใหม่โดยตรงเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง สถานบริการทางเพศเพิ่มจำนวนขึ้นเพื่อบริการทหารที่มาประจำอยู่ตามชายแดน สภาพบ้านเมืองตอนนั้นเกิดปัญหาเศรษฐกิจ ค่าครองชีพสูง โรคภัยไข้เจ็บ ความขาดแคลน ความยากจนเกิดขึ้นทั่วไป ซ่องโสเภณีในเชียงใหม่เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกับกรุงเทพฯ ซ่องโสเภณีในเชียงใหม่จะอยู่บริเวณกำแพงดิน ถนนลอยเคราะห์ ย่านต้นโพธิ์ มะขามเตี้ย และหลังสถานีรถไฟ⁴⁸

5. เชียงใหม่ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ปี พ.ศ. 2500 จอมพลสฤษดิ์ ขึ้นเป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติปกครองประเทศไทย ได้มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ทัดเทียมประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศไทยในฐานะสมาชิกขององค์การสหประชาชาติได้ออก “พระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2503” ตามอนุสัญญาสหประชาชาติ ยกเลิก พ.ร.บ.ป้องกันสัญจรโรค ร.ศ.117 ผลของพระราชบัญญัติทำให้เจ้าของสถานบริการปรับเปลี่ยนรูปแบบของสถานบริการทางเพศให้เป็นโรงแรม สถานบันเทิง ไนท์คลับ บาร์ เชียงใหม่เปิดสถานที่เต้นรำแห่งแรกเมื่อ พ.ศ.2503 ชื่อ บลูมูน ต่อมาเปลี่ยนเป็นบลูมูนไนท์คลับ โดยมีพาร์เนอร์เป็นคู่เต้นรำ สถานอาบอบนวด เริ่มมีขึ้นในปี พ.ศ.2505-2512 เพื่อบริการทหารที่มาตั้งฐานทัพในประเทศไทย⁴⁹ ในยุคแห่งการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเริ่มฉบับแรกในปี 2504 นั้น ทำให้เกิดความเจริญและความทันสมัยอย่างรวดเร็วทั่วไป กิจกรรมค้าประเวณีได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามความเจริญนั้น ด้วยการพัฒนาของรัฐทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของภาคเหนืออย่างรวดเร็ว ชาวชนบทประสบปัญหาภาวะหนี้สิน รวมทั้งวัฒนธรรมใหม่ ๆ ที่หลั่งไหลเข้าสู่หมู่บ้าน กระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความต้องการบริโภคสิ่งใหม่ให้มีความสำคัญกับวัตถุและเครื่องแสดงความทันสมัย พยายามแสวงหามาจนกลายเป็นความนิยมที่เรียกว่า บริโภคนิยม ธุรกิจทางเพศจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญกับชาวบ้านที่ต้องการดิ้นรนแสวงหาทรัพย์สินเงินทอง เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และความมีหน้ามีตา ในที่สุดชื่อเสียงของผู้หญิงขายบริการทางเพศจากภาคเหนือก็เริ่มปรากฏในระดับนานาชาติ ในปี พ.ศ.2510 หนังสือพิมพ์ต่างประเทศแนะนำซ่องโสเภณีในกรุงเทพฯ ว่ามีผู้หญิงมาจากลำปาง ลำพูน เชียงใหม่⁵⁰

นับจากปี พ.ศ.2512 ซึ่งมีการประชุมสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิกที่เชียงใหม่ เป็นต้นมา ภาคเหนือได้เปิดตนเองสู่โลกภายนอกด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล⁵¹ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2522 ท่าอากาศยานเชียงใหม่ได้เปิดบริการเป็นท่าอากาศยาน

⁴⁸ จีราลักษณ์ จงสถิตมั่น. อ้างแล้ว หน้า 206-210.

⁴⁹ เน่งน้อย ปัญพรรค์. เอกสารประกอบการสัมมนามาตรการทางกฎหมายไทย 2525 หน้า 8-9.

⁵⁰ Fille de Jole. อ้างในจีราลักษณ์ จงสถิตมั่น อ้างแล้ว หน้า 123.

⁵¹ เล่มเดียวกัน หน้า 124.

พาณิชย์สากล นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศหลั่งไหลเข้ามาเที่ยวเชียงใหม่ เมืองเชียงใหม่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว โรงแรมและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพิ่มปริมาณไปพร้อม ๆ กับการขยายตัวของสถานบริการต่าง ๆ

6. ยุคแห่งความเฟื่องฟูของการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการ

จากปี พ.ศ.2530 จังหวัดเชียงใหม่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว นักธุรกิจภายในและภายนอกประเทศเข้ามาลงทุนทำธุรกิจในเชียงใหม่ อุตสาหกรรม การค้า โรงแรม ศูนย์การค้า ที่พักอาศัย ฯลฯ เกิดการขยายตัวของเมืองออกไปโดยรวม การขยายตัวทางเศรษฐกิจมีผลต่อการขยายตัวของแหล่งบันเทิงเรีงรมย์ แหล่งบริการทางเพศและจำนวนหญิงบริการเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 1 จำนวนผู้ค้าประเวณีทั่วประเทศ พ.ศ. 2525-พ.ศ. 2535

ปี พ.ศ.	หญิงบริการทางเพศตรง	หญิงบริการทางเพศแอบแฝง	รวม
1. 2525	15,808	30,822	46,630
2526	26,952	32,638	59,590
2527	31,791	36,701	67,998
2528	31,180	37,680	68,860
2529	37,511	39,867	77,378
2530	39,145	44,018	83,163
2531	38,315	44,277	82,592
2532	38,233	46,652	84,885
2. 2533	23,923	51,039	74,962
2534	21,712	52,336	74,048
2535	19,139	55,902	75,041

ที่มา : 1. มติชนรายสัปดาห์ ปีที่ 12 ฉบับที่ 627 (สิงหาคม 2535) หน้า 27

2. ทำเนียบแหล่งแพร่โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กองกามโรค กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมาจำนวนหญิงบริการทางเพศแอบแฝงเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ขณะที่หญิงบริการทางเพศตรงลดจำนวนลง

สำหรับในจังหวัดเชียงใหม่มีการเพิ่มจำนวนสถานบริการทางเพศขึ้นหลังจากปี พ.ศ.2522 เป็นต้นมา (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 จำนวนสถานบริการทางเพศแบบแอบแฝงในจังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ.2517-2534

ปี พ.ศ.	สถานเดินรา (ไนท์คลับ)	โรงน้ำชา	สถาน อาบ อบ นวด	ห้องอาหาร สวนอาหาร	รวม
2517 ¹	4	-	4	3	11
2521 ²	4	2	6	-	12
2525 ³	10	2	7	24	43
2533 ⁴	12	1	6	185	204
2534 ⁵	12	2	6	224	244

- ที่มา : 1. อรเพ็ญ นาควัชร และคณะ พ.ศ. 2520 หน้า 19-20
 2. สมศรี สะอาดเอี่ยม พ.ศ. 2521 หน้า 6-7
 3. กรมตำรวจ พ.ศ. 2527
 4. สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองเชียงใหม่
 5. อำเภอเมืองเชียงใหม่

จากตารางที่ 2 เห็นได้ว่าจำนวนสถานเดินราหรือไนท์คลับเพิ่มจำนวนขึ้นจาก 4 เป็น 12 ตั้งแต่ปี 2522 สถาน อาบ อบ นวด เพิ่มไม่มากนัก แต่ห้องอาหารและสวนอาหารเพิ่มขึ้นอย่างมาก ทั้งนี้หมายถึงร้านอาหาร สวนอาหาร ผับ ค็อกเทลเลาจน์ ซึ่งมีบริการทางเพศแบบแอบแฝงอยู่ สถานบริการแบบนี้เฟื่องฟูขึ้นจากความพึงพอใจของลูกค้าต่อบริการชนิดนี้ ทั้งนี้ย่อมมีผลโดยตรงต่อการจัดหาหญิงบริการมาประจำยังสถานบริการเหล่านี้ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ

ศูนย์กามโรคและโรคเอดส์ เขต 10 ได้สำรวจแหล่งบริการทางเพศในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ไว้ ในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนแหล่งบริการทางเพศและจำนวนหญิงขายบริการทางเพศในเขตอำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ.2532-2538

ปี พ.ศ.	จำนวนแหล่งบริการ ⁵²	จำนวนหญิงบริการ ⁵³
2532	255	2,926
2533	287	3,218
2534	250	2,981
2535	255	3,052
2536	249	3,186
2537	247	3,575
2538	253	3,582

ที่มา : ศูนย์กามโรคและโรคเอดส์ เขต 10

จากการทบทวนวรรณกรรมประวัติศาสตร์ของสังคมล้านนาและเชียงใหม่ดังกล่าวข้างต้น กล่าวโดยสรุปถึงประวัติความเป็นมาในอดีตของเชียงใหม่ในระยะยาวนานถึง 700 ปี และ พัฒนาการของการขายบริการทางเพศในล้านนาที่เติบโตรุ่งเรืองมาพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงของ เชียงใหม่และสังคมล้านนาได้ว่า เมื่อพญามังรายสถาปนาเมืองเชียงใหม่ขึ้นเป็นราชธานี และทำนุ บำรุงให้เจริญรุ่งเรืองสืบมาจนถึงรัชสมัยที่บ้านเมืองอ่อนแอต้องตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า ถึง 200 ปี ในช่วงสมัยแห่งความเจริญรุ่งเรือง พบว่ากษัตริย์ทรงปกครองบ้านเมืองด้วยคุณธรรม พระพุทธ ศาสนามีบทบาทสำคัญต่อกษัตริย์และประชาชนทุกคน บ้านเมืองเมื่อตกอยู่ภายใต้การปกครองของ พม่าขาดความสงบสุข และถูกทำให้พินาศในยุคราชสมัยของพระเจ้ากาวิละ คุณภาพชีวิตของ ประชาชนขึ้นอยู่กับคุณภาพของขุนนาง กษัตริย์และประชาชนเอง เมื่อเชียงใหม่ภายใต้ราชอาณาจักรไทยได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจากกรุงเทพฯ นับตั้งแต่การทำสนธิสัญญาเบาริงการ กลายเป็นจังหวัด การเปลี่ยนแปลงการปกครอง จนถึงการแพร่ระบาดของลัทธิทุนนิยม

⁵² จำนวนแหล่งบริการทางเพศที่ลดลง เกิดจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบของแหล่งบริการ

⁵³ จำนวนหญิงบริการที่เพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ เป็นหญิงบริการที่อยู่ในความควบคุมดูแลของศูนย์ฯ เมื่อมี การปรับเปลี่ยนรูปแบบของแหล่งบริการให้หลากหลายออกไปเป็นแบบแอบแฝง จึงยากแก่การควบคุมและตรวจ นับจำนวน

สำหรับพัฒนาการการขายบริการทางเพศในสังคมล้านนานั้น เริ่มจากการซื้อ-ขาย ข้าเอา ไร่รับใช้ของขุนนางและผู้มีทรัพย์สินจึงมีการซื้อข้าหญิงไว้บริการทางเพศ มีการกล่าวถึง “แม่กำลัง” หรือผู้หญิงที่ขายบริการทางเพศไว้ในสมัยพระเจ้าเกื้อนา แต่ต่อมาเมื่อบ้านเมืองตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า สถานภาพของผู้หญิงล้านนาที่เป็นชาวบ้านถูกข่มขืนและรัดรอนเสรีภาพอย่างมาก มีการขายบริการทางเพศแก่ทหารพม่าด้วย การขายบริการทางเพศเริ่มเป็นปึกแผ่นอีกครั้งเมื่อมีการค้าที่พ่อค้าต้องเดินทางไกลมาพักในเชียงใหม่ จนกระทั่งมีชาวต่างชาติเข้ามาติดต่อทางธุรกิจและเผยแพร่ศาสนาในเชียงใหม่ มีการซื้อ-ขายผู้หญิงกันอย่างออกหน้าออกตา ด้วยความพึงพอใจในค่าตอบแทน และเมื่อทหารกรุงเทพฯ ถูกส่งเข้ามาปราบปรามกบฏ รวมทั้งการส่งตัวเจ้าทางเหนือไปอยู่ในวัง ชื่อเสียงของสาวเหนือก็ถูกร่ำลือกระฉ่อนไปไกล ประกอบกับการสร้างทางรถไฟสายเหนือมาถึงเชียงใหม่ ทำให้มีการนำเอาผู้หญิงเหนือไปขายที่กรุงเทพฯ และแม่เล่าจากกรุงเทพฯ เดินทางมาประกอบธุรกิจที่เชียงใหม่จนร่ำรวย ในที่สุดสถานบริการทางเพศก็ขยายออกตามความต้องการของตลาดที่มากับความเจริญเติบโตทางธุรกิจการค้าและการท่องเที่ยว อีกทั้งยังปรับเปลี่ยนรูปแบบให้หลากหลายออกไป เพื่อหลบเลี่ยงกฎหมายที่ออกมาใช้

บทที่ 2

แม่ญิงขายตัว : คุณค่าของผู้หญิงเหนือที่ตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

เชียงใหม่ศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคเหนือกับธุรกิจบริการทางเพศ

ปี พ.ศ. 2535 จำนวนประชากรไทยทั้งสิ้นโดยประมาณ 60 ล้านคน เป็นประชากรเพศหญิงครึ่งหนึ่งคือ 30 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นหญิงที่ประกอบอาชีพขายบริการทางเพศประมาณ 2 ล้านคน นอกจากนี้ยังมีโสเภณีเด็กประมาณ 8 แสนคน รวมทั้งที่ประกอบอาชีพนี้อยู่ในต่างประเทศอีกไม่ต่ำกว่า 2 แสนคน⁵⁴ จำนวนตัวเลขดังกล่าวไม่ว่าจะเกิดจากการคาดประมาณหรือความเป็นจริงเป็นตัวเลขที่น่าหวั่นวิตกอย่างมากสำหรับผู้เข้าใจถึงปัจจัยที่เป็นต้นเหตุของปรากฏการณ์นี้และผลกระทบที่จะตามมา โดยเฉพาะปัญหาเรื่องโรคเอดส์ที่กำลังแพร่ระบาดอย่างรุนแรงในภูมิภาคทางเหนือของไทย ซึ่งจะต้องส่งผลถึงการเสียชีวิตของประชากรวัยแรงงานในชุมชนเมืองและชนบทภาคเหนือในทศวรรษหน้า

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2530 ที่รัฐบาลไทยประกาศเป็นปีการท่องเที่ยว เพื่อแสวงหาเงินตราจากต่างประเทศ จังหวัดเชียงใหม่เมืองเอกของภาคเหนือได้รับการพัฒนาเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สำคัญอันดับสองรองจากกรุงเทพมหานคร ด้วยปัจจัยเอื้ออำนวยทางด้านธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่พร้อมและสมบูรณ์จะเห็นได้ว่าธุรกิจการท่องเที่ยวในเชียงใหม่เจริญรุดหน้าควบคู่ไปกับธุรกิจบริการทางเพศที่พัฒนารูปแบบหลากหลายทั้งเปิดเผยและซ่อนเร้น

รูปแบบของธุรกิจบริการทางเพศในจังหวัดเชียงใหม่

การที่ภาพพจน์ของประเทศไทยปรากฏต่อสายตาชาวโลกว่าเป็นประเทศที่มีโสเภณีจำนวนมาก ทำให้รัฐบาลต้องเข้มงวดกับสถานบริการทางเพศ โดยเฉพาะเชียงใหม่ได้ถูกกวัดข้นเข้มงวดในแหล่งค้าประเวณี ทำให้แหล่งบริการทางเพศที่อยู่เป็นจำนวนมากทั้งในเขตเมืองและเขตนอกเมืองต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อหลบเลี่ยงกฎหมาย รูปแบบจึงมีทั้งแอบแฝงและเปิดเผย เปิดขายบริการทางเพศทั้งกลางวันและกลางคืน แบ่งได้ดังนี้⁵⁵

1. รูปแบบบริการทางเพศโดยตรง (เปิดเผย) ได้แก่ สำนักค้าประเวณี (ซ่อง) คาเฟ่ หญิงบริการที่เตร็ดเตร่หาลูกค้าตามถนน ร้านอาหาร หรือสวนอาหาร

⁵⁴ เอกสารประกอบการสัมมนา “ปัญหาภาคเหนือ.....” 2532. และตัวเลขประมาณการของศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก

⁵⁵ ข้อมูลจากการสำรวจของผู้เขียนในปี พ.ศ.2535 ทั้งนี้มีรูปแบบของแหล่งบริการทางเพศที่เพิ่มขึ้นมาในช่วงปี พ.ศ.2537 ถึงปัจจุบัน คือ คาราโอเกะ

สำนักค้าประเวณี (ช่อง) เป็นรูปแบบของการขายบริการทางเพศที่มีมาดั้งเดิม ผู้ที่เข้ามาเที่ยวมีจุดประสงค์ในการซื้อบริการทางเพศและผู้ขายตั้งใจที่จะขายบริการเป็นหลัก ช่องจึงมักตั้งอยู่ในเขตชุมชนที่มีการค้าขาย มีผู้คนจำนวนมากมา สำหรับแหล่งขายบริการทางเพศของเชียงใหม่ในอดีตจะอยู่ในย่านกำแพงดิน ลอยเคราะห์ มะขามเตี้ย ดันโพธิ์ และสถานีรถไฟ ช่องได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นและพัฒนารูปแบบการขายบริการออกไปในปัจจุบัน มีการแข่งขันโดยเอาหญิงต่างชาติมาขายบริการ อายุจะน้อยลง ปัจจุบันแหล่งขายบริการจะอยู่ที่ย่านกำแพงดินเหนือและกำแพงดินใต้ หลังสมาคมธรรมศาสตร์ (ปัจจุบันถูกรื้อออกทำเป็นปั้มน้ำมัน) สันติธรรม หายยา ดันโพธิ์ และไนท์บาร์ซ่า ทั้งนี้สำนักค้าประเวณีที่กระจายอยู่ตามย่านต่าง ๆ ดังกล่าวจำแนกการขายบริการออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. สำนักฯ ที่มีหญิงบริการอยู่ประจำ และมีการให้บริการทางเพศภายในสำนัก
2. สำนักฯ ที่มีหญิงบริการอยู่ประจำ แต่ไม่มีการให้บริการทางเพศภายในสำนัก
3. สำนักฯ ที่ไม่มีหญิงบริการอยู่ประจำ แต่มีการให้บริการทางเพศภายในสำนัก⁵⁶

สถานบริการแบบช่องนี้มีอยู่เป็นจำนวนมากทั้งในเขตอำเภอเมืองและอำเภออื่นรอบนอก หญิงค้าประเวณีในช่องจะเป็นเด็กสาวที่มาจากหมู่บ้านในชนบทภาคเหนือเกือบทั้งสิ้น พบว่าเป็นเด็กสาวของจังหวัดเชียงราย พะเยา และเชียงใหม่ จากหมู่บ้านที่ห่างไกลและแห้งแล้ง ส่วนใหญ่สมัครใจมาค้าประเวณี ลูกค้าของช่องส่วนใหญ่เป็นแรงงานกรรมกรและผู้มีรายได้ต่ำ⁵⁷

กาแฟ เป็นสถานบริการทางเพศที่พัฒนารูปแบบมาจากสำนักค้าประเวณี (ช่อง) โดยการเปิดเป็นร้านขายอาหารและเครื่องดื่มบ้างหน้า แต่สภาพที่แท้จริงคือ สำนักฯ ที่มีหญิงอยู่ประจำและมีการให้บริการอยู่ภายในสำนักฯ จำนวนหญิงบริการจะมีจำนวนมาก และอายุน้อย ส่วนแมงดาและคนคุมมีหลายคน แหล่งที่ตั้งของกาแฟมักอยู่ในย่านที่เคยเป็นช่องมาก่อน จะพบเห็นกาแฟตั้งอยู่กระจัดกระจายทั่วไปในต่างอำเภอ ในเมืองเชียงใหม่กาแฟจะตั้งอยู่ในย่านกำแพงดิน ดันโพธิ์ สันติธรรม โดยมีรูปแบบของการขายบริการ 2 แบบ คือ

1. กาแฟที่ขายอาหาร เครื่องดื่ม และมีดนตรี หญิงบริการอยู่ในฐานะเด็กเสิร์ฟ
2. กาแฟที่มีหญิงบริการขายบริการทางเพศอย่างเดียว ความจริงคือ สำนักฯ แต่ติดชื่อนำร้านว่ากาแฟ

สำหรับหญิงบริการที่เตร็ดเตร่หาลูกค้าตามถนนนั้น เป็นรูปแบบการขายบริการทางเพศแบบอิสระของหญิงบริการบางคนที่ไม่ต้องการอยู่ภายใต้การควบคุม ส่วนใหญ่เป็นหญิงบริการ

⁵⁶ ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ของสำนักงานควบคุมโรคติดต่อเขต 10 จังหวัดเชียงใหม่

⁵⁷ เบ็ญจา อ่อนท้วม “แม่หญิงขายตัว : คุณค่าของผู้หญิงเหนือที่ตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง” วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2535 โรงพิมพ์ดาว . เชียงใหม่ หน้า 60-80

ที่มีอายุมาก มีประสบการณ์ในการติดต่อกับลูกค้า และผ่านการทำงานนี้มานานพอสมควร บางคนต้องการเงินเพียงบางครั้งบางคราวเท่านั้น

ร้านอาหาร หรือสวนอาหาร แหล่งขายบริการแบบนี้เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ชายนักเที่ยว ด้วยจะติดไฟมีแสงสีให้ปรากฏ ชายนักเที่ยวทราบดีว่าร้านแบบนี้มีพนักงานเสิร์ฟและนักร้องขายบริการทางเพศโดยลูกค้าจะพาออกไปนอกสถานที่

2. รูปแบบบริการทางเพศโดยแอบแฝง ได้แก่ โรงแรม บาร์เบียร์ บาร์เกย์ บาร์อโกโก้ ไนท์คลับ อับ อบ นวด นวดแผนโบราณ คอกเทลเลาจน์ บริการเพื่อนเที่ยว ร้านเสริมสวยที่ขายบริการทางเพศแอบแฝง นางทางโทรศัพท์ คาราโอเกะ และสาลายาดอง

จะเห็นได้ว่าแหล่งบริการทางเพศในจังหวัดเชียงใหม่ได้ใช้วิธีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของตนเองเป็นแบบแอบแฝงมากรูปแบบด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงกฎหมาย อย่างไรก็ตามในกลุ่มชายนักเที่ยวแล้วมักจะรู้จักแหล่งบริการเหล่านี้เป็นอย่างดี

สำหรับคาราโอเกะ และสาลายาดอง เป็นรูปแบบของแหล่งบริการทางเพศแบบใหม่ล่าสุด คาราโอเกะนั้นเป็นแหล่งขายบริการทางเพศอีกแหล่งหนึ่งที่มีการพัฒนารูปแบบอย่างรวดเร็วและได้รับความนิยมจากลูกค้า จำนวนคาราโอเกะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะเวลาเพียง 2 ปี คาราโอเกะเป็นแหล่งขายบริการทางเพศที่แอบแฝงอยู่ในรูปแบบบันเทิงอื่น ๆ จึงสามารถเลี่ยงต่อการผิดกฎหมาย ไม่มีข้อหาการถูกจับกุม คาราโอเกะจึงพัฒนาและเติบโตอย่างรวดเร็ว ทั้งที่เริ่มเกิดขึ้นในจังหวัดเชียงใหม่เมื่อปี พ.ศ.2532 เพื่อสนองตอบความต้องการของชาวญี่ปุ่นที่มาทำงานอยู่ในนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดลำพูน เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด เมื่อเปิดขึ้นครั้งแรกใช้เป็นเพียงสโมสรของชาวญี่ปุ่นมานั่งฟังเพลง ดื่มสุรา เบียร์ และสังสรรค์ ต่อมาเกิดขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์จึงขายกิจการให้คนไทยซึ่งได้ดัดแปลงขายบริการ มีหญิงบริการจำนวนมาก บริการด้านอาหาร เครื่องดื่ม และให้บริการทางเพศ ซึ่งถูกกระตือรือร้นทั้งคนไทยและญี่ปุ่น จึงแพร่หลายไปยังอำเภอต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว จุดประสงค์ของการเปิดคาราโอเกะที่แพร่หลายไปยังอำเภอต่าง ๆ และจังหวัดอื่นเพียงเพื่อยกระดับการขายบริการทางเพศให้สูงขึ้น และหลบเลี่ยงกฎหมายปรามการค้าประเวณี ส่วนสาลายาดอง เป็นแหล่งบริการทางเพศรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นประมาณ ปี พ.ศ.2532 พัฒนาจากร้านขายยาดองเหล้าที่ใช้บำรุงกำลังตามความเชื่อของชาวบ้าน จนกระทั่งมีการขายบริการทางเพศเนื่องจากยาดองเป็นยาชูกำลัง และเชื่อว่าช่วยให้เกิดพลังทางเพศ ต้องไปทดลองใช้พลัง สาลายาดองจะรับลูกค้าทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ลูกค้าจะมาใช้บริการอาหารและเครื่องดื่มก่อน จึง “อ้อพ” หญิงไปใช้บริการทางเพศที่โรงแรมม่านรูด

ตารางที่ 4 แหล่งขายบริการและจำนวนหญิงบริการทางเพศในเขตเมืองเชียงใหม่ ปี พ.ศ.2536

ประเภทแหล่งบริการ	แหล่งบริการทางเพศตรง		แหล่งบริการทางเพศแอบแฝง	
	แหล่ง	คน	แหล่ง	คน
สำนักค้าประเวณี (ช่อง)	102	873	-	-
โรงแรม	-	-	1	8
บาร์เบียร์	-	-	8	71
บาร์เกย์	-	-	11	170
บาร์อโกโก้	-	-	4	39
ไนท์คลับ	-	-	2	72
คาราโอเกะ	-	-	24	351
คอกเทลเลาจน์	-	-	11	71
อาบ อบ นวด	-	-	6	261
นวดแผนโบราณ	-	-	8	296
คาเฟ่	1	19	18	152
ร้านอาหาร/สวนอาหาร	13	80	20	159

ที่มา : รายงานการสำรวจแหล่งแพร่เชื้อการโรคในเขตรับผิดชอบของศูนย์การโรคและโรคเอดส์ เขต 10 เชียงใหม่ 1-12 กรกฎาคม 2536

จากตารางที่ 4 เห็นได้ว่าแหล่งบริการทางเพศแบบแอบแฝงมีจำนวนมากกว่าแหล่งบริการแบบตรง และจำนวนหญิงบริการในแหล่งบริการทางเพศแอบแฝงมีจำนวนมาก

หญิงบริการในแหล่งบริการทางเพศและสภาพชีวิต⁵⁸

สำนักค้าประเวณี (ช่อง) หญิงบริการในสำนัก ซึ่งเป็นแหล่งบริการทางเพศแบบตรงจะมีอายุไม่มาก ระหว่าง 13-20 ปี (บางแห่งมีเด็กอายุ 12 ปี) โดยมากเป็นชาวชนบทห่างไกลความเจริญ ชาวไทยใหญ่ ชาวเขา ชาวจีนฮ่อ ส่วนใหญ่ไม่มีบัตรประจำตัว หญิงบริการที่เข้ามาทำงานใหม่ใน

⁵⁸ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของศูนย์การโรคและโรคเอดส์ เขต 10 และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานควบคุมโรคติดต่อเขต 10 รวมกับประสบการณ์ของผู้เขียนในการปฏิบัติงานในโครงการ “เพื่อชีวิตที่ดีกว่าของโสเภณี” สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยพายัพ

สำนักจะได้รับการสอนให้รู้จักเอาใจแขก การปลูกเร้าอารมณ์ หญิงบริการจะเริ่มทำงานเวลา 19.00 น. หลังจากรับประทานอาหารเย็น อาบน้ำและแต่งตัวสวยงามในแบบที่ชายนักเที่ยวพึงพอใจ แล้วเข้านั่งประจำที่บนชั้นในห้องกระจกมีหมายเลขติดไว้ที่หน้าอก สีของหมายเลขจะบอกถึงราคาค่าบริการที่ไม่เหมือนกันในแต่ละกลุ่มแขกที่มาเที่ยวจะเดินดูหญิงที่ตนพึงพอใจและชี้เลือกเอา บางครั้งคนเชียร์แขกก็จะมาเสนอแนะหญิงให้กับแขกในกรณีที่แขกไม่รู้จะเลือกใคร หญิงบริการจึงต้องทำตัวให้เป็นทีพอใจของคนเชียร์แขกและผู้ดูแลสำนักหรือเจ้าของสำนัก รูปแบบของการขายบริการในสำนักมี 2 แบบ คือ ขายบริการแบบชั่วคราว และขายบริการแบบค้างคืน แบบชั่วคราวจะให้เวลาสำหรับแขก 45-60 นาทีต่อ 1 ครั้ง ถ้าเกินเวลาจะต้องจ่ายเงินเพิ่ม ปกติหญิงบริการจะรับแขกประมาณ 5-10 คน ในช่วงเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวมาก หญิงบริการจะต้องทำงานหนัก บางคนรับแขกสูงสุดถึง 45 ประตูล⁵⁹ การขายบริการแบบค้างคืนจะค้างคืนในสำนักหรือพาหญิงบริการออกไปค้างคืนข้างนอก ส่วนใหญ่จะเป็นแขกขาประจำ ในการบริการแขกหญิงส่วนใหญ่จะต้องยอมให้แขกทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการร่วมเพศแบบพิสดารหรือทำรุนแรงขนาดไหนเพื่อเอาใจแขก ถ้าไม่เอาใจแขกก็อาจจะฟ้องผู้ดูแลหรือไม่มาให้บริการอีก ทำให้ขาดรายได้ “เด็กใหม่” ที่มาเปิดบริษัทมักจะถูกแขกร่วมเพศจนฉีกขาดและบอบช้ำมาก เด็กเหล่านี้มักไม่มีความรู้ในการใช้ถุงยางอนามัย เมื่อแขกบางคนไม่ยอมใช้ถุงยางก็จะยอม เมื่อเวลามีประจำเดือน เจ้าของสำนักจะให้หยุดงานได้ 3 วัน บางครั้งจะให้หญิงกินยาคุมกำเนิดเพื่อจะได้ไม่มีประจำเดือน หญิงเหล่านี้เมื่อทำงานไปไม่นานความหนักของงาน การอดนอน และความทุกข์ ทำให้ติดสารเสพติด เช่น เหล้า เบียร์ บุหรี่ กาแฟ ยาแก้ปวด ในบางสำนักจะมีห้องที่ใช้บริการทางเพศแยกจากห้องนอนของหญิง บางแห่งจะบริการทางเพศในห้องนอนของหญิง สภาพภายในสำนักส่วนใหญ่จะไม่ค่อยสะอาด หญิงบริการจะไม่ทำงานอะไร นอกจากรับแขกและนอนพักผ่อน บางคนทำความสะอาดไม่เป็น ปล่อยห้องเลอะเทอะสกปรก หญิงต่างชาติจะไม่รู้จักดูแลตนเองเวลาที่มีประจำเดือนหรือติดคามโรค เช่น โรคหนองใน ก็จะปล่อยให้เลอะเทอะ เจ้าของสำนักจะต้องดูแลให้ไปตรวจสุขภาพ แขกส่วนใหญ่ที่มาใช้บริการสถานบริการประเภทนี้มักเป็นพวกกรรมกรผู้ใช้แรงงาน และผู้มีการศึกษาระดับต่ำ เนื้อตัวสกปรก มาพร้อมกับกลิ่นสุรา

คาเฟ่ เป็นแหล่งขายบริการที่มีลักษณะใกล้เคียงกับสำนัก แต่พัฒนาให้มีระดับสูงขึ้นมา จากสำนัก มีลูกค้าทุกระดับอายุ ตั้งแต่วัยรุ่น วัยทำงาน จนถึงวัยสูงอายุ และแขกต่างประเทศ บางคนมาใช้บริการภายในสถานที่ บางคนนำหญิงไปค้างคืน เจ้าของสถานบริการจะพยายามหาหญิงที่สวยงาม สะอาด และเอาใจเก่งไว้บริการแขก จำนวนแขกที่จะบริการขึ้นอยู่กับความพอใจของหญิง บางคนแขกพอใจมากรีบไปเลี้ยงดู บางคนได้แต่งงานกับชาวต่างชาติมีชีวิตสุขสบาย การขายบริการ

⁵⁹ คำว่าประตู หมายถึง การมีเพศสัมพันธ์กับแขก ร่วมเพศ 1 ครั้ง เท่ากับ 1 ประตู

ในคาเฟ่จะเน้นที่ความสะอาด และบรรยากาศ ห้องที่ใช้บริการทางเพศจะมีสภาพดีกว่าสำนัก ทำให้ราคาตัวของหญิงสูงกว่าด้วย การทำงานจะทำงานตั้งแต่ 19.00 น. เช่นเดียวกับสำนัก เลิกเวลา 4-5 น. บางทีอาจรับแขกกลางวันด้วย ถ้ามีแขกเรียก

ลักษณะของการสอนวิทยายุทธในการเอาใจแขก การกำหนดเวลาให้บริการ การเลือกหญิง จำนวนแขกแต่ละวัน และเรื่องอื่น ๆ จะคล้ายคลึงกับสำนัก ส่วนสภาพความเป็นอยู่ภายในคาเฟ่จะค่อนข้างดีกว่าช่อง มีห้องนอนเป็นส่วนตัวแยกจากห้องที่ใช้ขายบริการ มีคนงานทำความสะอาดและซักเสื้อผ้าให้ เจ้าของคาเฟ่จะคอยดูแลในเรื่องรูปร่างอนามัยและสุขภาพ รวมทั้งการไปค้างคืนกับแขก เพราะอาจมีอันตรายจากแขกได้

ตัวอย่างสภาพชีวิตของหญิงบริการที่นำมาบรรยายข้างต้น เป็นหญิงบริการในสถานบริการทางเพศตรง สำหรับหญิงบริการในสถานบริการแอบแฝงนั้น สภาพชีวิตและการขายบริการทางเพศก็ไม่แตกต่างไปจากนี้มากนัก ยกเว้นหญิงบริการที่มีระดับการศึกษาสูง ตั้งแต่มัธยมศึกษาขึ้นไป จะมีความเฉลียวฉลาด สะอาด สวย ช่างเอาใจ บางคนพูดภาษาต่างประเทศได้ และพอใจที่จะรับแขกต่างประเทศ เพราะได้ค่าตัวสูง ส่วนใหญ่จะขายบริการแบบอิสระ เลือกแขกตามความพอใจของตน แขกจะต้องมีระดับเป็นคนรวยและจ่ายเงินจำนวนมากง่าย ๆ บางคนโชคดีได้รับการเลี้ยงดูถึงขนาดลงทุนให้ทำธุรกิจส่วนตัวและเลิกจากอาชีพนี้ไป

ไม่ว่าหญิงบริการจะอยู่ในระดับใด สิ่งที่ไม่แตกต่างไปจากกันก็คือ การต้องมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายในแต่ละวันเป็นจำนวนมากในทุกรูปแบบในราคาค่าบริการที่ต่ำมากเมื่อเทียบกับความทุกข์ทรมานทางด้านร่างกายและจิตใจและการติดโรคจากเพศสัมพันธ์ เพียงแต่วิธีการนี้เป็นวิธีการหาเงินที่ไม่ต้องลงทุนด้วยเงินเท่านั้น

ปัจจัยที่ทำให้ “เพศพาณิชย์” เจริญรุ่งเรือง

การที่ธุรกิจบริการทางเพศในจังหวัดเชียงใหม่เจริญรุ่งเรืองมีจำนวนสถานประกอบการเพิ่มขึ้น และพัฒนารูปแบบที่หลากหลายออกไปอย่างท้าทายต่อกฎหมาย และการแพร่ระบาดของเอดส์ รวมทั้งจริยธรรมของสังคมไทย เป็นประเด็นที่น่าหวั่นวิตกมาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความเข้าใจว่าเพราะเหตุใดการค้าประเวณีของสาวเหนือจึงดำรงอยู่ได้ในสังคม

หญิงสาวชาวเหนือจำนวนหนึ่งออกจากชุมชนไปค้าประเวณีเป็นปรากฏการณ์ที่มีสาเหตุซับซ้อน เชื่อมโยงกับเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองต่าง ๆ มากมาย ในรายงานนี้ขอแยกปัจจัยออกเป็นปัจจัยหลักคั่นของชุมชนชนบท ปัจจัยดึงดูดของสถานบริการ และปัจจัยแรงจูงใจจากสังคมภายนอก

ปัจจัยผลักดันของชุมชนชนบท

1. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เป็นที่ทราบกันดีว่าหญิงโสเภณีส่วนใหญ่เป็นหญิงจากครอบครัวยากจนในชนบท ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ผลผลิตแต่ละปีไม่เพียงพอกับรายจ่ายที่เกิดจากความจำเป็นและความต้องการอื่นในชุมชนไม่มีอาชีพอื่นรองรับเด็กสาวที่จบการศึกษาภาคบังคับจากโรงเรียนและอยู่ในสภาพถูกเร่งเร้าจากปัจจัยภายนอก นอกจากนี้พบว่าหญิงส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีบุตรมาก และเป็นพี่สาวคนโต⁶⁰

2. ปัจจัยด้านวัฒนธรรม เกี่ยวกับค่านิยมของชาวบ้านมีผลอย่างมากต่อการออกไปค้าประเวณีของหญิง ชาวบ้านภาคเหนือนิยมการเสี่ยงโชคและการเลียนแบบ อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของชายหนุ่มและคนเฒ่าคนแก่ในเรื่องการค้าประเวณีมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจค้าประเวณีของหญิงโสเภณี ชาวบ้านกล่าวว่าการยินยอมให้หญิงออกไปทำงานต่างถิ่น ย่อมเป็นช่องทางให้หญิงได้มีโอกาสพบปะรู้จักกับคนร่ำรวย อาจมีโอกาสได้แต่งงานกับเศรษฐี ประกอบกับมีตัวอย่างจากหญิงหลายรายที่ไปค้าประเวณีได้แต่งงานกับผู้มีฐานะร่ำรวยหรือหาเงินเก่ง กลับมาหมู่บ้านได้บริจาคเงินสร้างวัด สร้างสะพาน ฯลฯ บางคนกลับบ้านมาด้วยแก้วแหวน เงินทอง การแต่งกายสวยงาม ประกอบกับทัศนคติของชายหนุ่มยุคใหม่ที่มีต่อหญิงที่ไปขายบริการกลับมานั้นเป็นทัศนคติในแง่บวกและไม่รังเกียจในอาชีพเดิมและยินดีจะแต่งงานด้วย⁶¹

3. ปัจจัยด้านสังคม การศึกษาที่เป็นไปตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้เด็กในชุมชนถูกหล่อหลอมให้มีแนวคิดและพฤติกรรมที่ถอยห่างออกจากชุมชน การเรียนถึง 6 ปี ในโรงเรียนทำให้เด็กหญิงไม่สนใจการทำไร่ ทำนา ถือเป็นการทำงานหนักที่เหนื่อยยาก ความรู้ที่ได้จากโรงเรียนทำให้เด็กหญิงมีความทะเยอทะยานซึ่งเมื่อถูกเสริมจากปัจจัยเร่งคือ สื่อสารมวลชนที่เผยแพร่และปลุกฝังบริโภคนิยมให้กับเด็ก จึงผลักดันเด็กสาวออกจากชุมชนง่ายขึ้น นอกจากนี้ปัจจัยที่สำคัญด้านสังคมก็คือ พลังผูกมัดของครอบครัว เครือญาติ และชุมชนที่อ่อนแรงลงทุกที เนื่องจากช่องว่างระหว่างวัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิมและวัฒนธรรมทันสมัยแบบใหม่ที่วัยรุ่นพึงพอใจ

ปัจจัยดึงดูดของสถานประกอบการ

1. ปัจจัยเศรษฐกิจ รายได้จากค้าประเวณีนั้นเป็นจำนวนเงินที่มากและเห็นชัดว่าการประกอบอาชีพอื่นของหญิงสาวชนบทที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา หรือแม้แต่จบระดับอุดม

⁶⁰ ข้อมูลจากชุมชนตัวอย่างในอำเภอปง และอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ซึ่งผู้เขียนเข้าไปศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2535-2538

⁶¹ สุนีย์ มัลลิกะมาส และคณะ, ปัญหาโสเภณี : การแสวงหามาตรการทางกฎหมายและมาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสมในประเทศไทย โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2526 87-88.

ศึกษาก็ยังมีรายได้น้อยกว่าหญิงที่ทำธุรกิจบริการทางเพศ นอกจากนี้บรรดาเอเย่นต์หาหญิงและเจ้าของสถานประกอบการจะนำเงินจำนวนหนึ่งไปมอบให้กับพ่อแม่และหญิงถึงหมู่บ้าน เพื่อนำหญิงไปค้าประเวณี (ประมาณคนละ 20,000-30,000 บาท) บางกรณีพ่อแม่ต้องการใช้เงินก็จะนำลูกสาวมามอบให้เจ้าของสถานประกอบการเพื่อแลกเอาเงินไปก่อน เมื่อหญิงหาเงินใช้หนี้จนหมดแล้วก็หาเงินเพื่อส่งให้ทางบ้านต่อไป หญิงบางคนมีความเฉลียวฉลาดสามารถหาเงินส่งให้ทางบ้านถึงเดือนละ 10,000 บาทขึ้นไป บางรายมีลูกค้าประจำเป็นชาวต่างประเทศ จะนำเงินไปสร้างบ้านให้พ่อแม่ รวมทั้งซื้อที่ดินเพิ่มได้อีกจนกลายเป็นเศรษฐีของหมู่บ้าน⁶² ดังนั้นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดหญิงเข้าสู่สถานประกอบการคือเงินรายได้ที่มากกว่าอาชีพอื่น ๆ และการเป็นธุรกิจที่ไม่ต้องใช้เงินทุน

2. ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ค่านิยมของสังคมที่มุ่งเน้นวัตถุ ทำให้หญิงสาวที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาและอาชีพ มองเห็นว่าการได้ใช้ชีวิตอยู่ในเมืองแม้จะต้องประกอบอาชีพที่สังคมรังเกียจยังดีกว่าอยู่ในชนบทในลักษณะที่ครอบครัวและตนเองไม่มีสิ่งของเครื่องใช้และบ้านอย่างที่คนอื่นมีลักษณะของเมืองที่ดูสนุกสนานเต็มไปด้วยสิ่งของเครื่องอำนวยความสะดวกและสิ่งสวย ๆ งาม ๆ จึงดึงดูดหญิงชาวชนบทจำนวนมากเข้าสู่สถานภาพประกอบการอย่างง่ายดาย

3. ปัจจัยสังคม หญิงสาวจำนวนหนึ่งที่ออกจากชุมชนไปค้าประเวณีได้ย้อนกลับไปเยี่ยมเยียนบ้าน และได้ชักชวนคนอื่น ๆ ในชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อมให้เห็นแต่ข้อดีของอาชีพนี้ ทั้งเพื่อปกปิดความผิดพลาดและประกาศความสำเร็จของตนเองโดยไม่แสดงถึงแง่มุมที่เลวร้ายในการประกอบอาชีพนี้ เด็กสาวรุ่นน้องจึงพากันเลียนแบบโดยขาดความยั้งคิด

ปัจจัยเร่งจากสังคมภายนอก

1. การท่องเที่ยว จากการที่เชียงใหม่ได้กลายเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวในจังหวัดภาคเหนือและได้รับการพัฒนาให้เจริญรุดหน้าในทุกด้าน นำมาซึ่งความเจริญเติบโตของธุรกิจ โรงแรม บริการนำเที่ยว สถานบันเทิงเรีงรมย์ และสถานบริการทางเพศ แม้ว่าโสเภณีมิได้เกิดจากการท่องเที่ยว เพราะในประเทศที่ปิดตัวเองจากบุคคลภายนอกโดยสิ้นเชิงก็ยังมีโสเภณี แต่การท่องเที่ยวเป็นตัวเร่งให้รายได้ของโสเภณีเพิ่มขึ้น เนื่องจากในจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมดที่มายังเชียงใหม่จะมีจำนวนหนึ่งนิยมการท่องเที่ยวแบบเช็ทส์ทัวร์ และนักท่องเที่ยวประเภทนี้มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ลักษณะการค้าประเวณีก็ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบไปเรื่อย ๆ อย่างเป็นระบบ เนื่องจากเป็นธุรกิจที่นำเงินเข้าประเทศเป็นจำนวนมาก⁶³ เมื่อตลาดมีความต้องการเพิ่มขึ้น การจัดหาหญิงมาป้อนตลาดจึงสืบคลานเข้าสู่หญิงชาวเขา พม่า ไทยใหญ่ และสิบสองปันนา

⁶² จากการศึกษาภาคสนามในหมู่บ้านเขตอำเภอคอกคำใต้ และอำเภอปง จังหวัดพะเยา ในช่วงปี พ.ศ. 2535-2538 ของผู้เขียน

⁶³ สุวรรรัตน์ เสรีวัฒน์, เช็ทส์ทัวร์-โสเภณี, การท่องเที่ยวและการพัฒนา องค์การพันธมิตรสากล เพื่อการท่องเที่ยวในโลกที่ 3 9-10

2. การประกวดความงามสตรี ในงานเทศกาลประจำปีของจังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอต่าง ๆ จะมีการประกวดความงามของสตรีโดยการสนับสนุนของบริษัทห้างร้านที่ต้องการผลประโยชน์ทางธุรกิจ การส่งเสริมกิจกรรมประกวดผู้หญิงในลักษณะที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ คือการมอบเม็ดเงินให้ผู้หญิงมาประกวดกับความพึงพอใจ และทุ่มเพื่ออย่างชัดเจน⁶⁴ ไม่ว่านายทุนผู้จัดประกวดจะเอื้ออ้างถึงคุณประโยชน์ของการประกวดนางงามว่าอย่างไรก็ตาม ความจริงก็คือ คนส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับประโยชน์จากการประกวดแม้แต่หยดน้อย นอกจากนี้หลังเวทีประกวดความงามในยุคปัจจุบันมีภาพของตลาดขายเนื้อสดแฝงอยู่ไม่มากนักน้อย นางงามตกรอบจำนวนมากมายกลายเป็นสาวบริการประจำคือก๊อกละลานใจ บางคนมี “เสีย” ไปทาบตามถึงหลังเวทีประกวด บางคนถูกส่งเข้าประกวดเพื่อยกระดับราคาค่าตัวที่มีอยู่ในสถานบริการเดิม⁶⁵ สำหรับการประกวดในระดับชุมชนนั้น ส่วนใหญ่สาวงามที่เข้ารอบและตกรอบมักจะถูกติดต่อจากบรรดาแม่เล้าและเอเยนต์หาหญิงเพื่อนำเข้าสู่อุตสาหกรรมต่อไป กล่าวได้ว่ากิจกรรมการประกวดความงามของสตรีทุกระดับเป็นปัจจัยเร่งให้เยาวชนสตรีทั้งหลายเลือกทางเดินที่ใช้ร่างกายและความสวยงามของตนเองแลกกับเงินตราได้ง่ายขึ้น

3. อิทธิพลของสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ การบริโภครูปแบบใหม่ที่แพร่กระจายสู่ชนบทด้วยการนำเสนอในสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ได้สร้างความต้องการให้ประชาชนในชนบทที่มีรายได้ขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งตนเองไม่มีอำนาจในการกำหนดหรือต่อรองราคา การขายแรงงานและการขายลูกจึงกลายเป็นทางเลือกของครอบครัว⁶⁶ เงินรายได้ครั้งแรก (ประมาณ 20,000-30,000 บาท เด็กทำใช้หนี้ 60,000-80,000 บาท) จะใช้ไปกับการซื้อสินค้าที่โฆษณาทางสื่อมวลชน เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์สี รถจักรยานยนต์ ฯลฯ มากกว่าจะนำไปซื้อเครื่องมือและปัจจัยการผลิต หรือตอบสนองความต้องการจำเป็นพื้นฐาน นอกจากนี้การโฆษณาสินค้าทางสื่อมวลชนโดยใช้ผู้หญิงที่มีรูปร่างหน้าตาดี เป็นสื่อในการโฆษณาได้สร้างค่านิยมพุ่งเพื่อแข่งขันกันในเรื่องความสวยงามมากกว่าเรื่องของคุณค่าที่ดี สิ่งเหล่านี้แพร่กระจายไปสู่มวลชนทุกระดับ หญิงสาวจำนวนมากในชนบทที่มีการศึกษาระดับต่ำหลงผิดในค่านิยมเช่นนี้ บางคนยินยอมค้าประเพณีเพื่อสนองตอบค่านิยมเรื่องนี้ ทั้งนี้สิ่งที่สื่อมวลชนนำเสนอโดยไม่พิจารณาอาจส่งผลในทางลบกับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะพฤติกรรมทางเพศและค่านิยมที่ผิด ๆ เช่น สื่อลามกที่ใช้เด็กสาวแสดงและการใช้หญิงเป็นสื่อการโฆษณาในทางยั่วยุอารมณ์ทางเพศ จากสถิติการจับกุมอบายมุขของตำรวจ

⁶⁴ นิรมล พงศาธาร, “ประกวดนางงาม กระเจิงเงาสะท้อนสังคม” สยามรัฐฉบับวันที่ 16 เมษายน 2532 หน้า 11

⁶⁵ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ “ประกวด มิสทิน ธุรกิจความงามบนความอัปยศของสังคม” ปีที่ 36 ฉบับที่ 17 วันที่ 2 ตุลาคม 2532 หน้า 19

⁶⁶ ศิริพร สะโกรบะเนต, “โสเภณีเด็ก ดันชี้ชี้การเติบโตเศรษฐกิจ”, เดลินิวส์ 7 มีนาคม 2533 หน้า 9

เขตนครบาล ตก เนื้อ ใต้ พบสิ่งพิมพ์ลามกถูกจับกุมมากที่สุด ในปี 2532 จับกุมได้ 228 ราย สิ่งพิมพ์จำนวน 89,502 เล่ม สถิติปี 2533 เฉพาะในเดือนตุลาคม จับได้ 70 ราย⁶⁷ สิ่งพิมพ์ 3,975 เล่ม และสื่อลามกประเภทภาพยนตร์วีดีโอ 50 ราย และประเทศเรายังไม่มีกฎหมายเฉพาะเจาะจงในเรื่องนี้ ทำให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษในสถานเบา กล่าวได้ว่าเมื่อสื่อมวลชนประเภทต่างๆ มุ่งนำเสนอสิ่งที่มีพื้นฐานอยู่บนธุรกิจและบริโภคนิยมโดยหวังผลประโยชน์ของตนแต่เพียงฝ่ายเดียว หญิงจำนวนมากยอมตกเป็นเหยื่อของความต้องการของพ่อแม่ของตนเองและของผู้ซื้อคือผู้ชาย

4. ความต้องการของลูกค้า ชายนักเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศพึงพอใจเลือกหญิงสาวชาวเหนือ ไม่ว่าจะเป็นสถานบริการในจังหวัดเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร หรือหาดใหญ่ จากการสำรวจวิจัยพบว่า หญิงโสเภณีส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาอยู่ทางภาคเหนือของประเทศ ซึ่งถ้าพิจารณาแล้วจะเห็นว่าหญิงเหนือมีลักษณะรูปร่าง ผิวพรรณ หน้าตาที่สวยงาม กล่าวคือ มีผิวพรรณค่อนข้างขาว รูปร่างสันทัด เมื่อได้มีการแต่งตัวเพื่อจะทำให้สวยงามกว่าหญิงทางภาคอื่น ๆ โดยเฉพาะหญิงชาวเหนือมีนิสัยรักสวยรักงาม รักการแต่งตัวอยู่แล้ว เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่สามารถแสดงให้ผู้อื่นทราบถึงฐานะความเป็นอยู่ของตน จึงต้องแต่งตัวให้ดีไว้ก่อน⁶⁸ ความสวยงามและอ่อนหวานของหญิงเหนือจึงลูกค้าชายนักเที่ยวให้พากันมาซื้อบริการเพิ่มขึ้น เมื่อความต้องการเพิ่มขึ้น เจ้าของสถานประกอบการย่อมพยายามแสวงหาสินค้ามาบริการให้เพียงพอ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ อันเป็นเมืองที่ต้องรับแขกจากต่างจังหวัดและต่างประเทศจำนวนมาก หญิงในสถานบริการจะต้องมีไว้ไม่ให้ขาด สำหรับนักท่องเที่ยวไทยและต่างประเทศที่มุ่งหมายการเที่ยวเพื่อเพศสหรือการทำการไถ่จากการเข้าประชุมหรือการติดต่อธุรกิจของพ่อค้าข้าราชการชายทั้งหลาย เป็นเพราะคำร่ำลือถึงความสวยงามของหญิงเหนือที่เรียกขานกันว่า “เอื้องเหนือ” ทั้งสิ้น บางคนพอลงจากเครื่องบินถึงที่พักจะถามถึงหญิงบริการทันที⁶⁹

5. กฎหมายปราบปรามการค้าประเวณีที่หย่อนยานขาดประสิทธิภาพและเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในเรื่องนี้ปล่อยปละละเลย

ธุรกิจการขายบริการทางเพศเป็นธุรกิจที่มีอยู่ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านไปจนถึงระดับข้ามชาติ เจ้าของสถานประกอบการและเอเย่นต์ส่วนใหญ่ประกอบกิจการชนิดนี้จนมีฐานะมั่นคง และมีอิทธิพลในวงการในขณะที่ธุรกิจประเภทนี้เป็นการกระทำผิดกฎหมาย แต่ผู้ประกอบการ

⁶⁷ ศิริพร สะโอรบะเน็ท, “โสเภณีเด็ก ดันชี้ชี้การเติบโตเศรษฐกิจ”, เดลินิวส์ 7 มีนาคม 2533 หน้า 9

⁶⁸ ศิริพร สะโอรบะเน็ท, “โสเภณีเด็ก ดันชี้ชี้การเติบโตเศรษฐกิจ”, เดลินิวส์ 7 มีนาคม 2533 หน้า 9

⁶⁹ สุนีย์ มัลลิกะมาสย์ และคณะ, อ้างแล้ว, 85-86

การอาศัยช่องโหว่และโทษสถานเบาของกฎหมาย ประกอบกิจการอย่างไม่เกรงกลัว ทั้งนี้เนื่องด้วย ความโลภอันเป็นวิสัยปุถุชน และการขาดประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปราบปราม ที่หวังอาμισสินจ้าง ดังรายงานข่าวที่ว่า สำนักค้าหญิงจะจ่ายค่าเสียเบี้ยเดือนละ 5,000 บาทต่อ 1 สถานบริการ ซึ่งไม่ตายตัว สถานบริการที่มีหญิงขายบริการทางเพศมากกว่า 13 คนขึ้นไป จะต้องถูกเพิ่มเป็นเดือนละ 7,000 บาท กับยังต้องจ่ายเป็นครั้งคราวให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจจากส่วนกลางบางนายที่เดินทางมาเก็บในอัตราไม่น้อยกว่า 3,000 บาท ต่อการเดินทาง 1 ครั้ง รวมถึงการให้บริการทางเพศชนิดไม่ค่าตอบแทน โดยไม่มีการต่อรองอีกด้วย⁷⁰ สำหรับในจังหวัดเชียงใหม่ก็มีลักษณะเช่นนี้นานๆ ครั้ง จะมีตำรวจจากส่วนกลางยกกำลังมาปราบปรามในบางแห่ง สำหรับในแหล่งใหญ่ที่เจ้าของเป็นข้าราชการ หรือพ่อค้าผู้มีอิทธิพล แม้จะตั้งอยู่กลางเมืองก็ไม่มีใครแตะต้องได้⁷¹

5. คำนิยาม “ขึ้นครุ” และ “เลี้ยงคูปลูเสื่อ” ของชายไทย สังคมไทยมีระบบบรรทัดฐานทางเพศที่ควบคุมพฤติกรรมของผู้หญิง โดยเฉพาะสังคมไทยมีระบบบรรทัดฐานทางเพศที่ควบคุมพฤติกรรมและการแสดงออกทางเพศของผู้หญิง เรื่องเพศของผู้หญิงหมายถึง ความสามารถที่จะปลุกเร้าความปรารถนาทางเพศให้เกิดขึ้นในตัวผู้ชาย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ชาย⁷² บรรทัดฐานดังกล่าวมีอิทธิพลในการกำหนดความสัมพันธ์ทางบทบาทระหว่างเพศชายและเพศหญิง แตกต่างกันด้วยความเชื่อทั่วไปที่ว่า ผู้ชายเป็นมนุษย์เพศที่เหนือกว่าผู้หญิง ความต้องการทางเพศของผู้ชายเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องหาทางปลดปล่อยความเชื่อที่ว่า ผู้ชายชาติต้องมีความสามารถในเรื่องเพศ⁷³ ความเชื่อที่ว่าผู้ชายมีธรรมชาติทางเพศอันร้อนแรง และมีความต้องการทางเพศมากกว่าผู้หญิง จึงสมควรได้รับสิทธิทางกามารมณ์มากกว่า ผู้หญิงมิได้เป็นเจ้าของร่างกายและเพศของตน⁷⁴ จากบรรทัดฐานและความเชื่อดังกล่าวตามความจริงในสังคม เป็นมาตรฐานเชิงซ้อน⁷⁵ ที่บ่งชี้สิทธิหน้าที่สำหรับชายและหญิงแตกต่างกัน คือ สิทธิของผู้ชายที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับเพศตรงข้ามได้หลาย ๆ คน ในขณะที่พฤติกรรมเดียวกันถ้าผู้หญิงกระทำจะถูกลงโทษอย่างรุนแรงทั้งทาง

⁷⁰ เกลนิวิธ, “เผยแพร่กิจค้าทาสที่ ปาดัง สถานบริการการรับซื้อ เน้นสาวเหนือทุกรุ่น ลงชื่อถ่ายรูปไว้ด้วย”, (วันที่ 7 มีนาคม 2533)

⁷¹ ข้อมูลจากการทำงานภาคสนามของผู้เขียนในเขตอำเภอเมือง เชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2531-2533

⁷² จิรติ ดิงสัทย์, “ผู้หญิง แรงงาน และชีวิตครอบครัว : วิธีการวิเคราะห์การกดขี่สตรีเพศ” เศรษฐศาสตร์การเมือง 1 พฤษภาคม-มิถุนายน 2524 19

⁷³ รัตนา ธนาพรสังสุทธิ์ ชายผู้เกี่ยวกับปัญหาการค้าประเวณี วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2528 33-34

⁷⁴ สิริพร สโครบานีค, กระบวนการค้าหญิงในประเทศไทย : ปัญหาการค้าหญิงและยุทธศาสตร์การแก้ปัญหา (โครงการสตรีศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2527) 3

⁷⁵ สุปาจริย์ วิชัยโรจน์ สุปาจริย์, การยอมรับพฤติกรรมทางเพศของสตรี : ศึกษาเฉพาะกรณี นักศึกษามหาวิทยาลัย, วิทยานิพนธ์สังคมวิทยา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2529 14

กฎหมายและศีลธรรม ดังนั้นสังคมจึงเปิดโอกาสให้ผู้ชายแสวงหาความสุขทางเพศ เน้นความพึงพอใจของตนและความสุขทางกาย กฎเกณฑ์ที่เกิดจากมาตรฐานเชิงซ้อนเช่นนี้ได้รับการถ่ายทอดซ้ำอย่างชอบธรรมจนฝังลึกอยู่ในค่านิยมของชายไทย เมื่อเติบโตเป็นชายหนุ่มจะต้องแสดงความ เป็นชายด้วยการเที่ยวหญิงโสเภณี⁷⁶ เพื่อให้รู้จักกับพฤติกรรมทางเพศ และเมื่อทำงานมีการกินเลี้ยงในกรณีต่าง ๆ มักจะหนีไม่พ้นสุรา และจบลงด้วยการเที่ยวหญิงโสเภณี ซึ่งเป็นค่านิยมที่แสดงถึงความเป็นลูกผู้ชายเต็มตัว ค่านิยมเช่นนี้เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้หญิงโสเภณิดำรงอยู่ได้ตลอดมาในสังคมไทย

⁷⁶ เนื่องจากบรรทัดฐานทางเพศในสังคมไทยเข้มงวดในพฤติกรรมทางเพศของผู้หญิง โดยเฉพาะการ สงวนความบริสุทธิ์ของเพศหญิง ผู้หญิงที่ดีต้องรักษานวลสงวนตัว ทำให้ผู้ชายต้องเที่ยวหญิงโสเภณี

แม่หญิงขายตัวกับเอดส์

การแพร่ระบาดของโรคเอดส์

ปี พ.ศ. 2527 ได้ถูกบันทึกไว้ในวงการแพทย์ว่าเป็นปีที่ได้พบกับผู้ป่วยเอดส์รายแรกในประเทศไทยซึ่งมีพฤติกรรมรักร่วมเพศ แต่ไม่ได้รับความสนใจจากประชาชน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2530 ข่าวของเอดส์ได้กลับเข้ามาสู่ความสนใจของประชาชนอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมีข่าวของนางแบบติดเชื้อเอดส์⁷⁷ และรายงานข่าวผู้ได้รับเชื้อเอดส์จากการถ่ายเลือดของโรงพยาบาล⁷⁸ ซึ่งสร้างความตื่นตระหนกแก่ประชาชนจำนวนมาก หลายฝ่ายโดยเฉพาะกระทรวงสาธารณสุขได้เริ่มต้นตรวจค้นหาผู้ได้รับเชื้อ องค์กรรัฐและเอกชนร่วมมือกันแสวงหาแนวทางในการควบคุมการแพร่ระบาดของโรค อย่างไรก็ตามในช่วงนี้การณรงค์เพื่อป้องกันการติดเชื้อยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากขาดข้อมูลพื้นฐานทำให้สื่อที่ออกมาอ้างถึงความตายและความน่ากลัว การแพร่กระจายของเชื้อจึงเป็นไปอย่างรวดเร็วและเงียบ ๆ จำนวนผู้ติดเชื้อมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างน่าตกใจ จากกลุ่มชายรักร่วมเพศ ผู้ติดยาเสพติด ได้แพร่มายังกลุ่มหญิงขายบริการทางเพศซึ่งเป็นกลุ่มที่สามารถนำเชื้อระบาดไปยังผู้อื่นได้อย่างกว้างขวางมาก ก่อเกิดความวิตกกังวลในทุกวงการ ทุกฝ่ายตื่นตัวและระดมความคิดในการป้องกัน การณรงค์ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร จำนวนผู้ติดเชื้อเอดส์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แพทย์จากผู้ใช้เสพยาชนิดฉีด ไปยังหญิงบริการ ชายนักเที่ยว คู่รักและภรรยาของชายนักเที่ยว และไปสู่เด็กทารกซึ่งมีบิดาหรือมารดาติดเชื้อมาก่อน⁷⁹

นักวิชาการของสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า กลุ่มที่เป็นแหล่งแพร่เชื้อที่สำคัญที่สุดคือ กลุ่มหญิงบริการทางเพศ ทำให้กลุ่มชายนักเที่ยวหรือกลุ่มชายที่มีพฤติกรรมสำส่อนทางเพศ กลายเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะได้รับเชื้อเอดส์มากที่สุด จากรายงานสถานการณ์โรคเอดส์ของกระทรวงสาธารณสุขถึงเดือนมกราคม 2538 ผู้ป่วยเอดส์ทั้งหมดของประเทศ จำนวน 15,665 ราย อยู่ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน 7,487 ราย เท่ากับ 47.8% โดยเฉพาะในจังหวัด

⁷⁷ ดูรายละเอียดของข่าวได้ใน “กรณีนางแบบสาว-เอดส์ ความปรารถนาที่เป็นพิษของใคร” หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 12 ตุลาคม 2530 หน้า 3 และ “นางแบบสปัน เหย็ดตัว” หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 15 ตุลาคม 2530 หน้า 1

⁷⁸ จากข่าว “จะอ่อน เอดส์ใกล้แยะ เนะให้ฟ้องทางการ” หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 11 สิงหาคม 2532 หน้า 1

⁷⁹ พรอมรา. “กลยุทธ์สู้เอดส์” แพทย์สภาสาร (มกราคม 2534) หน้า 21

เชียงใหม่ เชียงรายและพะเยา สาเหตุการติดเชื้อส่วนใหญ่เกิดจากเพศสัมพันธ์ ทั้งนี้ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้กล่าวไว้ว่า

“หญิงโสเภณีเป็นกลุ่มที่ให้ปัญหอันอุดมแก่การขยายพันธุ์ของเอดส์ในประเทศไทย”⁸⁰

นอกจากนี้ยังมีคำกล่าวของศาสตราจารย์ นายแพทย์ อนุวัตร ลิ้มสุวรรณ ผู้รายงานการพบผู้ป่วย เอดส์รายแรกของประเทศไทยปรารภว่า

“นับตั้งแต่ผมพบผู้ป่วยเอดส์รายแรกของประเทศไทยแล้ว สื่อมวลชนคิดว่าเป็นการ รายงานเพราะความอยากรู้ จนถึงวันนี้ไวรัสเอดส์ได้แพร่กระจายทั่วประเทศจน เกือบจะสาบสูญไปแล้ว”⁸¹

ปัญหาการติดเชื้อในพื้นที่ภาคเหนือเป็นเรื่องที่ค่อนข้างรุนแรงกว่าพื้นที่อื่น โดยเฉพาะพื้นที่ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เชียงใหม่เป็นจังหวัดที่อยู่ใน 3 อันดับแรกของประเทศไทย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ เอดส์รุนแรงมาก ด้วยสาเหตุหลายประการดังนี้

ประการที่หนึ่ง จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคเหนือมาเป็นระยะ เวลาชยาวนาน มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศหลั่งไหลมาเที่ยว มีแหล่งบันเทิง เริง รมย์เพิ่มจำนวนขึ้นเพื่อสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวบางกลุ่ม ซึ่งการซื้อบริการมักจบด้วย บริการทางเพศ ทำให้แหล่งบันเทิงที่มีบริการทางเพศแอบแฝงได้เพิ่มจำนวนและรูปแบบที่หลากหลายออกไป

ประการที่สอง เด็กและหญิงสาวชาวเหนือที่ตกอยู่ในเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคมและ การเมือง⁸² ได้หลั่งไหลกันเข้ามาประกอบอาชีพขายบริการทางเพศในเชียงใหม่ ทั้งในเมืองและ นอกเมือง ส่วนใหญ่จะไม่อยู่ประจำเป็นที่ มีการผลัดเปลี่ยนไปอยู่ตามสถานบริการต่าง ๆ จนกว่าจะ มีอายุมาก สาเหตุของการหมุนเวียนสถานบริการเพื่อให้ตนเองเป็น “เด็กใหม่”⁸³ อยู่เสมอ หรือพ่อแม่ต้องการเงินค่าตัวมากกว่าเดิมจึงขอลำไ้เด็กจากสถานบริการเดิมไปยังสถานบริการใหม่ที่จ่ายเงิน ให้แก่พ่อแม่มากกว่าเดิม การย้ายสถานประกอบการของหญิงบริการส่งผลต่อการแพร่ระบาดของเอดส์ เพราะทำให้ควบคุมได้ยาก อีกทั้งลูกค้าที่เชื่อในความเป็น “เด็กใหม่” จึงไม่ระมัดระวังที่จะ ป้องกันตนเอง ทำให้ติดเชื้อโรคเอดส์เป็นไปได้ง่าย

⁸⁰ แพทยสภาสาร อ้างแล้ว หน้า 22

⁸¹ แพทยสภาสาร อ้างแล้ว หน้า 25

⁸² ดูรายละเอียดในบทที่ 2 ของรายงานนี้ หน้า 22-28

⁸³ “เด็กใหม่” หมายถึง หญิงบริการคนใหม่ที่เพิ่งเริ่มเข้ามาสู่อาชีพขายบริการทางเพศเป็นครั้งแรก การเป็น “เด็กใหม่” ทำให้มีราคาค่าตัวสูงกว่า “เด็กเก่า” ดังนั้นการย้ายจากสถานบริการเดิมที่ลูกค้าเห็นว่าเป็น “เด็กเก่า” ไปอยู่แห่งใหม่ในฐานะ “เด็กใหม่” ย่อมทำให้หญิงมีรายได้เพิ่มขึ้น

ประการที่สาม การที่เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานทั้งรัฐและองค์กรเอกชนจะเข้าไปปฏิบัติงานด้านการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์และการป้องกันแก้ไขปัญหาการขายบริการทางเพศในสถานบริการทางเพศประเภทตรงและแอบแฝง เป็นไปด้วยความยากลำบาก ทั้งนี้ด้วยมีสถานบริการหรือแหล่งค้าประเวณีเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว มีการขายบริการในรูปแบบต่าง ๆ ออกไปเพื่อหลบเลี่ยงกฎหมาย เจ้าของสถานบริการไม่ต้องการให้เจ้าหน้าที่เข้าไปเกี่ยวข้อง เพราะทั้งเจ้าของและผู้ขายบริการไม่ตระหนักในความร้ายแรงของโรคเอดส์ และความหวังดีขององค์กรต่าง ๆ ขณะเดียวกันลูกค้าผู้ใช้บริการก็ไม่ตระหนักในปัญหานี้ ยังคงไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางเพศของตนเอง ความต้องการของลูกค้าที่มีอยู่อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ต้องมีการจัดการหึงมาบริการเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะหญิงอายุน้อย และหญิงต่างชาติ ซึ่งมีการจัดหาเป็นขบวนการที่ผิดกฎหมาย ทำให้ต้องกักขังเด็กไว้เพื่อปิดบังซ่อนเร้น ผลที่ตามมาคือ ทั้งตัวเด็กเองขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคเอดส์และไม่ได้รับการดูแลด้านสุขภาพ เหล่านี้เป็นอุปสรรคสำคัญในการหยุดยั้งการแพร่ระบาดของโรคเอดส์

เอดส์กับหึงบริการทางเพศ

ปัญหาเอดส์ได้กลายเป็นประเด็นสำคัญที่นักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องต่าง ๆ ให้ความสนใจศึกษาเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติเพื่อป้องกันการแพร่ระบาด ทั้งนี้เมื่อทุกฝ่ายทราบ bahwa หึงบริการทางเพศเป็นแหล่งแพร่เชื้อโรคเอดส์ที่มีประสิทธิภาพต่างพยายามค้นหาวิธีป้องกัน ได้มีการณรงค์ใช้ถุงยางอนามัย 100% ในกลุ่มชายนักเที่ยว แต่ในทางปฏิบัติพบว่าลูกค้าบางคนไม่ใช้ถุงยางอนามัย ในงานวิจัยของ โกมล กลิ่นลำควน⁸⁴ ซึ่งศึกษาหึงขายบริการในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าจำนวนหึงบริการเพิ่มขึ้นจากเดิมภายหลังเปิดสะพาน ลูกค้าที่ไม่ใช้ถุงยางอนามัยส่วนใหญ่จะเป็นขาประจำหรือลูกค้าที่เมาสุรา แสดงให้เห็นอัตราเสี่ยงในการรับเชื้อเอดส์จากลูกค้าที่ไม่ใช้ถุงยางอนามัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าหึงบริการไม่มีความรู้ ความเข้าใจในโรคเอดส์หรือน้อย อย่างไรก็ตามพบว่าแม้หึงบริการจะมีความรู้ความเข้าใจโดยได้รับความรู้จากโทรทัศน์และวิทยุ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์สาธารณสุข จนสามารถบอกถึงการติดต่อของโรคได้ บอกวิธีการป้องกันโรคได้ และบอกลักษณะอาการของโรคได้ถูกต้อง ทราบสถานที่ตรวจเลือด ได้ป้องกันตนเองโดยใช้ถุงยางอนามัย แต่ก็ไม่อาจขัดขืนได้ในกรณีที่ลูกค้าไม่ยอมใช้ถุงยาง

⁸⁴ โกมล กลิ่นลำควน “การให้บริการทางเพศของหญิงโสเภณีโดยตรงจังหวัดหนองคาย เพื่อหาผลกระทบจากการเปิดใช้สะพานมิตรภาพไทย-ลาว” ในบทคัดย่อการสัมมนาระดับชาติ เรื่องโรคเอดส์ ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร กองโรคเอดส์ 2537 หน้า 160